

Dovilė Keršienė

LEONAS GINEITIS:
MATYTASIS IR NEMATYTASIS GYVENIMAS,
ARBA ATEIVIO BIOGRAFIJA

*Atėjau iš neapbrėptamos Visumos ir išeinu į ją.
Ką gyvendamas Žemėje jutau, jaučiau,
supratau – palieku. Ateivio pėdsakai.*

Leonas Gineitis (1920–2004) – mįslinga asmenybė, nesuprastas literatūros istorikas, neįvertintas mąstytojas ir įdomių memuarų autorius. Kad ir kaip šis teiginys glumintų daugybę jį pažinojusių, su juo bendravusių ir jį dar gyvai atsimenančių asmenų, vis tiktai prie tokių išvadų prieiname, susipažinę ne tik su šykščiais jo gyvenimo ir darbų apibūdinimais keliuose enciklopedijose bei žinynuose¹, gausiais lituanistiniais ir filosofiniais jo veikalais, bet dar gausesne archyvine medžiaga², taip pat pabendravę su jo artimaisiais. Daugeliu atžvilgiu jo gyvenimas (regis, visuomenėje buvo regima tik nedidelė jo dalis) galėtų pasitarnauti tarsi koku raktu į jau beužsiveriantį *buvimą* anų kelių okupacijų – laikų Lietuvoje; matyt, ilgainiui jo dienoraščiai ir gal dar koks reikšmingesnis veikalas taps netgi koku to gyvenimo ir veiklos ekstremalioomis aplinkybėmis simboliu. Šiandien mums svarbu pirmiausia duoti bent kokį išsamesnį Gineičio, lituanistikos darbais pirmiausia pasižymėjusio, įdomiai gyvenimą supratusio ir aiškinusio, „biobibliografinį“ įvertinimą kitus dalykus ir kitokius vertinimus atidedant galbūt netolimai ateičiai.

¹ *Mažoji lietuviškoji tarybinė enciklopedija*, t. 1, Vilnius: Mintis, 1966, p. 561; „Leonas Gineitis – mokslų daktaras“, *Literatūros ir meno metraštis*, 1967, Nr. 9, p. 173; *Lietuvių literatūros istorija*, t. 4: *Tarybinis laikotarpis (1940–1967)*, Vilnius: Mintis, 1968, p. 738; *Lietuviškoji tarybinė enciklopedija*, t. 4, Vilnius: Mokslas, 1978, p. 95; *Tarybų Lietuvos enciklopedija*, t. 1, Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985, p. 617; *Lietuvių literatūros enciklopedija*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2001, p. 154.

² Iš tokių minėtina: *Asmens byla Nr. 93 (L. Gineičio)*, saugoma Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto administracijoje (toliau AB Nr. 93); taip pat dokumentai, esantys Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos Rankraščių skyriuje, fondas 365 (toliau MAB RS F 365) ir Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Mokslinės bibliotekos Rankraščių skyriuje, fondas 93 (toliau LLTI MB RS F 93).

Nėra lengva rašyti apie asmeniškai nepažinotą, bet dar labai kolegų atmintyje gyvą žmogų. Dar sunkiau rašyti apie asmenį, kurio atvaizdą visuomenė tariasi jau turinti, – atvaizdą, sudėtą iš tam tikrų nuopelnų, pareigų, parašytų knygų ir publikuotų tyrinėjimų. Gineitį iki šiol garsina kai kurie reikšmingi (ypač donelaitikai) darbai, tokie kaip monografijos: „Kristijono Donelaičio *Metai*“³, „Kristijonas Donelaitis ir jo epocha“⁴, „Klasicizmo problema lietuvių literatūroje“⁵, „Lietuvių literatūros istoriografija: Ligi 1940 m.“⁶, „Prūsiskasis patriotizmas ir lietuvių literatūra“⁷, „Kristijono Donelaičio aplinka“⁸; taip pat „Lietuvių literatūros istoriografijos chrestomatija“⁹, antologija „Iš vokiškųjų raštų apie Kristijoną Donelaitį“¹⁰ ir daugybė straipsnių¹¹. Gineitis visuomenės akyse dar buvo matomas kaip vienas iš kelių įvairiu metu pasirodžiusių „Lietuvių literatūros istorijų“¹², „Lietuvių literatūros enciklopedijos“¹³

³ Leonas Gineitis, *Kristijono Donelaičio „Metai“*, Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1954.

⁴ Idem, *Kristijonas Donelaitis ir jo epocha*, Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1964. Antras pataisytas ir žymiai papildytas šio veikalo leidimas išėjo Vilniuje 1990 m.

⁵ Idem, *Klasicizmo problema lietuvių literatūroje*, Vilnius: Vaga, 1972.

⁶ Idem, *Lietuvių literatūros istoriografija: Ligi 1940 m.*, Vilnius: Vaga, 1982.

⁷ Idem, *Prūsiskasis patriotizmas ir lietuvių literatūra*, Vilnius: Pradai, 1995.

⁸ Idem, *Kristijono Donelaičio aplinka*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1998.

⁹ *Lietuvių literatūros istoriografijos chrestomatija: Iki 1940 m.*, parengė Leonas Gineitis, Vilnius: Vaga, 1988.

¹⁰ Leonas Gineitis, par., *Iš vokiškųjų raštų apie Kristijoną Donelaitį*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2002.

¹¹ Straipsnių sąrašą, jų publikavimo vietą bei datas galima rasti Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Mokslinės bibliotekos rankraščių skyriuje, Leono Gineičio fonde (93), byloje 348 (toliau LLTI MB RS F 93–348), p. 3–6; taip pat LLTI MB RS F 93–291, 293, 302 ir dar kitose Gineičio fondo bylose; taip pat žr. „LTSR MA Lietuvių kalbos ir literatūros skyriaus Ikitarybinės lietuvių literatūros skyriaus vyr. m. bendradarbio Gineičio Leono stambesnių mokslinių darbų sąrašas“, in: *AB Nr. 93 (L. Gineičio)*, saugoma Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto administracijoje.

¹² *Lietuvių literatūros istorija*, t. 1: *Feodalizmo epocha*, aut. Leonas Gineitis [ir kt.], Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1957; t. 2: *Kapitalizmo epocha (1861–1917)*, aut. Leonas Gineitis [ir kt.], Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1958; t. 3 (1 dalis): *Kapitalizmo epocha (1917–1940)*, aut. Kostas Doveika [ir kt.], Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1961; *Lietuvių literatūros istorija*, t. 1: *Iki 1940 m.*, aut. Kostas Doveika [ir kt.], red. Jonas Lankutis, Vilnius: Vaga, 1979.

¹³ *Lietuvių literatūros enciklopedija*, aut. Kostas Aleksynas [ir kt.], Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2001.

autorių, Donelaičio raštų ne vieno leidimo ar darbų apie jį¹⁴ pagrindinis rengėjas. Kita vertus, Gineitis buvo mažai žinomas ir dar mažiau vertinamas už savo filosofinio turinio darbus¹⁵. Įdomu tai, kad pastarąją veiklą, pastaruosius veikalus pats autorius laikė svarbiausiais. Iš dienoraščių galima neklystant pasakyti, kad ir visuomenėje jis reiškėsi vienokiu pavidalu, o autentišką savąjį *aš* uoliai slėpė, saugojo ir gynė nuo nedraugiška laikytos aplinkos, kartu gyvendamas labai intensyvi vidinį kūrybinį gyvenimą, apie kurį nūnai liudija gausūs, atviri ir dažnųsk skaudžiai negailestingi jo memuarai – jo žodžiais tariant, Ateivio memuarai¹⁶.

Taigi Ateivio biografija. Leonas Gineitis gimė 1920 m. lapkričio 16 d. Krūminių kaime (Zarasų raj.), valstiečių šeimoje. Kaime buvo 8 ūkininkų sodybos. Motina Leokadija visą laiką gyveno brolio Juozapo Gineičio šeimoje, dirbo ūkio darbus ir siuvėjavo. Šeimoje gyvavo gilios, senos tradicijos, visi buvo labai religingi. Jų troba buvo dūminė – iš 3 dalių. Seniau ja didžiutasi prieš kaimynus, bet ilgainiui ji virto pajuokos taikiniu. Šeima dėl būtino atsilikimo vis labiau gėdijosi bendrauti ne tik su kaimynais, bet ir su giminėmis. Tai darė tam tikrą įtaką ir besiformuojančiam jaunojo Gineičio charakteriui. Nebuvo lengva ir nerūpestinga Gineičio vaikystė – ir dėl sunkaus laikmečio, ir dėl tam tikrų šeimyninių aplinkybių. Nors augo apsuptas daugybės artimųjų – senelių, tetų, dėdžių, pusbrolių – bet vis dažniau ieškodavo vienumos, nuošalesnio kampelio¹⁷.

¹⁴ *Kristijonas Donelaitis: Rankraščiai*, fotogr. leid., spaudai parengė, pratarinę ir paaiškinimus parašė Leonas Gineitis, Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1955; *Kristijono Donelaičio Raštai*, red. komisija: Kostas Korsakas [ir kt.], Vilnius: Vaga, 1977; *Darbai apie Kristijoną Donelaitį*, sudarė ir redagavo Leonas Gineitis, Algis Samulionis, Vilnius: Vaga, 1993 ir kt.

¹⁵ Leonas Gineitis, *Vienovė: Psichologinės etinės miniatiūros*, Vilnius: Mintis, 1990; Idem, *Išeitis: Pasaulėžiūros eskizai*, Vilnius: Mokslas, 1991; Idem, *Istorinis kelias į universalią pasaulėžiūrą*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1992; Idem, *Užuominos apie svarbiausias: [Aforizmai]*, Vilnius: Mintis, 1995; Idem, *Gyvybės metai: Miniatiūros*, Vilnius: Pradai, 1997; Idem, *Būties vienovė*, Vilnius: Pradai, 1997; Idem, *Žybsniai: Filosofinės replikos*, Vilnius: Pradai, 1999; Idem, *Siekis*, Vilnius: Pradai, 2001; Idem, *Ketureiliai*, Vilnius: Pradai, 2002; Idem, *Ketureiliai*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2004.

¹⁶ Taip Gineitis pavadino savotišką ilgus metus raštų gausių dienoraščių santrauką, parengtą gyvenimo pabaigoje (*Ateivio autobiografija*, MAB RS F 365–3). Apie save – Ateivį – autorius ne sykį šitaip kalba įvairiose memuarų vietose, pvz., „Visi mes – ateiviai, tik esame pamiršę ar nenorime pripažinti. O be reikalo. Ateiviui viskas geriau matyti“, žr.: *Autobiografijos prataris: 2 variantas*, MAB RS F 365–30 (čia ir toliau citatų kalba netaisyta).

¹⁷ Idem, *Ateivio autobiografija*, p. 1–2.

Pirmąjį savo amžiaus dešimtmetį motinos dėka berniukas leido apimtas liguisto religingumo. Jo tiesiog iš bažnyčios neišplėsdavo. Namuose meldavosi kasdien kas 2–3 valandas „prieš žibantį savo darbo altorėlį“¹⁸.

1928 m. Gineitis pradėjo lankyti už pusės kilometro nuo namų Dulių kaime buvusią pradinę mokyklą. Net mokykloje jis nenorėjo su niekuo sėdėti viename suole, bendrauti su kitais vaikais. Ryte anksčiausiai – pats pirmas – ateidavo į mokyklą ir pats pirmas išeidavo (arba pats paskutinis), kad tik su niekuo nereikėtų kartu eiti keliu. O namuose labiausiai mėgo „konstruoti“ įvairiausias „mašinas“ arba, slapta išsidrožęs „kielika“ ir kitus bažnytinius reikmenis, „laikydavo mišias“ ant iš molio suplūkto „altoriaus“¹⁹.

Mokslai sekėsi neblogai, tad pirmuosius du mokyklos skyrius baigė per vienerius metus ir jau 1931 m. pavasarį laikė baigiamuosius egzaminus²⁰. Baigus pradinę mokyklą Gineičiui iškilo sunkus ateities klausimas. Likti namie? Bet ten nebūta jokių šviesesnio gyvenimo perspektyvų. Dėdė Juozapas, ko gero, vylėsi, kad berniukas liks ūkyje ir bus jam geru padėjėju. Tačiau Gineitis ir jo motina galvojo kitaip: „Artėjant pirmajam rudeniui po mokyklos baigimo, išgalėjo vienintelė mintis: tolyn į mokslą. Mintis pavirto karštu noru, atsverusiu baimę, prisirišimą prie namų, sąlygu pasikeitimą. [...] Motina, turėdama 300 litų santaupų, ne tik nesispyrė, bet laikė sau garbe leisti mane į mokslą. [...] Lemiamas mano likimui pasiryžimas! Kartu – begalinė auka, verta giliausio dėkingumo ir pagarbos“²¹. Taip Gineitis pradėjo lankyti Antalieptės progimnaziją, buvusią už 6 km nuo namų. Joje vyravo griežta religinė drausmė. Mokiniai buvo sekami net už mokyklos sienų. Ir čia Gineitis buvo geras mokinys. Kaip pats sako, „fiziškai ir psichologiškai buvau „pirmojo suolo“ mokinys: tylus, darbštus, gaudantis gerus pažymius. Tik neįprastai nesocialus. Per pertraukas dūlinėjau nuošaliais, labai nenoromis jungiausi į kolektyvias sporto pratības, neišmokau jokių futbolo ar krepšinio taisyklių“²². Perdėtas opumas kitų nuomonei apie jį išliks visą gyvenimą.

Jaunuolio nesocialumą labiausiai tirpdė kelionių aistra, neišblėsusi ir po daugelio metų. Kelionės teikdavo jam daug džiaugsmo, daug

¹⁸ Idem, *Susirašinėjimas su Tėvu Aloyzu*: Laiškas Tėvui Aloyzui, d. I, 1944 I 14, rankraštis saugomas MAB RS F 365–15.

¹⁹ Idem, *Ateivio autobiografija*, p. 3–5.

²⁰ *Ibidem*, p. 5.

²¹ *Ibidem*, p. 6.

²² *Ibidem*, p. 9.

medžiagos apmąstymams. Tuo metu tą aistrą tenkino mokyklinės ekskursijos, kelionės po gražų ežeringą Zarasų rajoną. Tos kelionės Gineičiui buvo „visų čia praleistų metų gėrio vainikas“²³.

Už mokslus reikėjo nemažai mokėti, nuomotis pas svetimus žmones kambarėlių, maitintis. Motinos santaupos netruko išsekti. Tad ji siuvo dvigubai daugiau, nemiegodama naktimis, netgi apsirgdama nuo ilgo sėdėjimo. Sekmadieniais ji pėsčia skubėdavo pas savo sūnų su sunkia pintine maisto. Ir taip ištisus ketverius metus. Jaunasis Gineitis tuomet galbūt reikiamai ir neįvertino to, ką mama dėl jo darė. Bet motinos pasiaukojimas vis dėlto „žiedė“ jo būtybę ir ilginiui, kaip matysime, turėjo nemažos reikšmės tam tikroms jo gyvenimo nuostatoms²⁴.

Baigiantis ketvirtiesiems mokslo metams atsitiko vienas įvykis, turėjęs didelės reikšmės jaunuolio dvasios tolesnei raidai. Kaip liudija dienoraštis, moksleivis tada stovėjęs ant kalvos už bažnytkaimio. „Leidosi saulė, nurausvindama mano pakoję, o ji skandindama šešėlyje. Ten judėjo vos ižiūrimi žmonės. Ir staiga kaip žaibas smogė kontrastas tarp nušviesto manęs ir ano, jų, gyvenimo menkystės. Pajutau tiesiog fiziškai, kaip laikas lėkte lekia, ir visi tie, kurie neaptiks pagrindo, virs dulkėmis. Reikia jo ieškoti ir ieškoti – kito kelio nėra. Mąstydamas, kur ir kaip ieškosiu, išstovėjau vietoje iki vėlumos“.²⁵

1935 m. Gineitis baigė progimnaziją. Dėl lėšų stygiaus negalėdamas mokytis toliau, Gineitis nusprendė likti tėviškėje, pirktis ar skolintis vadovėlius ir pats vienas mokytis iš jų, o po to laikyti aukštesniųjų klasių egzaminus kur nors prie gimnazijos²⁶. Bet ne taip lengva buvo gauti visus pagal programą reikalingus vadovėlius. O ir kaip pačiam savarankiškai mokytis – nuo ko pradėti, kaip ir kam atsiskaityti išmoktą dalyką, kokią mokymosi sistemą pasirinkti ir t.t.? Tad jaunasis Gineitis kone persirašydavo visą vadovėlį, o naudodamas iš to ne tiek daug ir būdavo. Nelepino ir mokymosi sąlygos – dūminė gryčia, tamsa, miegas nekūrenamoje kamaroje, nuolat zujantys aplink giminaičiai ir mamos klientai. O be to, nuolat reikėjo dirbti ūkio darbus, padėti saviškiams. Ūkiui vadovavo minėtasis viengungis dėdė Juozapas, kuris jaunąjį Leoną laikė „pienburniu“ ir visur įsakinėjo. Bet kartu visur

²³ *Ibidem*, p. 9.

²⁴ *Ibidem*, p. 9–10.

²⁵ *Ibidem*, p. 13.

²⁶ *Ibidem*, p. 13, 15; „Kadru įskaitos asmens lapas“ ir „Gyvenimo aprašymas“, in: *AB Nr. 93*.

jį vežiodavosi su savimi, daug pasakodavo, rodydavo, aiškino²⁷. Tad Gineitis puikiai išmanė ūkio darbus, žinojo gamtos ciklo ypatybes, tiesiog jauste jautė žemės trauką: „Giliausiai patyriau ne tik tai, ką reiškia „laistyti žemę prakaitu“, bet ir kas, kada, kaip sprogs, žydi, čiulba, brandina vaisius, rengiasi šalčiams... Tai – ne tik pažintis, bet ir sunkiai nutraukiamas prierašumas, lyg vis giliau leidžiamos šaknys. [...] Jautrumą gamtai manyje stiprino vienatvė, o šią, būnant namie, – aplinka“²⁸. Gamta, jos pajautimas, jos grožio suvokimas tapo vienu pamatinių vėlesnės Gineičio kūrybos stulpų, vienu svarbiausių įkvėpimo šaltinių.

Kiekvieną atliekamą nuo ūkio darbų valandą Gineitis godžiai ir be galo daug skaitė ką nutvėręs. Štai kaip jis aprašo savo to meto gyvenimą, vidinę būseną: „Gimė keista neaiškios misijos idėja. Visiškai užsidariau savyje. Likau nekalbus, vengias žmonių. Didesnę paros dalį ryte rydavau gerus ir pigius raštus, kas tik po ranka kliuvo – aistra viską žinoti, rodos, nuo to tik plėtėsi. Ėmiau rašyti į provincijos spaudą. [...] Užliejo skepticizmo banga: vaikystės Dievas dingo negrįžtamai, reikėjo susirasti kitokius Jo pavidalus“²⁹. Ta „neaiškios misijos idėja“ taip pat išliks visą gyvenimą, daug kančios suteiks noras suprasti, kokia ta idėja, kaip prie jos priėti, kaip ją įgyvendinti.

Gineitis skaitydavo laikraštį „Jaunasis ūkininkas“, nes domėjosi daržininkyste, taip pat jam patikdavo ten spausdinami auklėjamojo pobūdžio straipsneliai. Ir pats nusiuntė savo straipsnelį „Tvirta valia“. „Išspausdino! Vos nenualpau, pamatęs laikraštyje savo pavardę. Visą dieną nieko negalėjau imtis, galva užė nuo svajonių įtamos. Kokie ateities horizontai vėrėsi prieš mano akis! Koks vizijų saldumas tvindė sielą! Svajonės dirbti kitų labai mišo su pasididžiavimo jausmu.“³⁰ O gavęs pirmąjį honorarą ir įteikęs jį motinai, buvo laimingiausias pasaulyje: „O! Aš jau pradedu pats valdyti savo likimą!“³¹ Tai, kas kunkuliavo širdyje, gimdė daugybę minčių, kurios veržėsi užrašomos. Kišenėje Gineitis ėmė nešiotis užrašų knygutę ir pieštuką. Sėda kur ant akmens, kelmo, ežios, sulinkęs „gniūso“ valandų valandas, mašto, užrašinėja. Šis įprotis taip ir liko visam gyvenimui. Savo kūrinėlius, tarp jų būta ir eilėraščių, kruopščiai pataisęs, daugybę kartų perrašęs,

²⁷ Idem, *Ateivio autobiografija*, p. 14.

²⁸ *Ibidem*, p. 15.

²⁹ Idem, *Laiškas Tėvui Aloyzui*, d. I, 1944 I 14, MAB RS F 365–15.

³⁰ Idem, *Ateivio autobiografija*, p. 21.

³¹ *Ibidem*, p. 21.

siuntinėjo „Jaunojo ūkininko“, „Sėjėjo“ redakcijoms. Ne visus juos išspausdindavo, bet buvo laimingas, kad bent dalis jo kūrybos spausdinama ir savo ateitį bandė sieti su literatūra.

Taigi tokiom sąlygom, pats mokydamasis gimnazijos kursą, Gineitis tėviškėje pragyveno trejus metus. Per tą laiką bandė laikyti egzaminus, bet nelabai sekėsi tai daryti. Bet galų gale susikaupęs, rimtai pasiruošęs, kiek leido aplinkybės, išvažiavo į Kauną, kur speciali komisija egzaminavo savamokslius³². Nelengva buvo visom prasmėm: neturėta, kur apsistoti, gėda dėl savo rūbų, lėšų trūkumas, baimė ir abejonės, ar pavyks išlaikyti egzaminus, nes kitaip būtų baisi gėda grįžti namo. Todėl Gineitis labai meldėsi prieš ir po kiekvieno egzamino: „Savais žodžiais ir mintimis maldavau dangaus pagalbos sėkmingai įveikti egzaminus, už tai išžadėdamas visą gyvenimą siekti tiesos, gėrio, grožio, dirbti kitų gerovei ir laimei“³³. Egzaminus už 6 klases vis dėlto pavyko išlaikyti, nors ne visus iš karto³⁴.

Tam tikros aplinkybės lėmė tai, kad 1939 m. Gineitis stojo ir buvo priimtas į Ukmergės mokytojų seminariją³⁵. Intelektu jis toli lenkė mokslo draugus. Praktikos pamokos labai nesisekė; kai kurie pedagogai netgi sakė, jog jis negalėsias būti geru vaikų mokytoju dėl per didelio racionalumo. Bet Gineitis liko seminarijoje, paskęsdamas jos bibliotekoje: „Su didžiausia aistra išstudijavau prof. Šalkauskio, dr-o Maceinos filosofiją, vysk. Bučio, A. Jakšto apologetinius raštus, O.S. Marden'ą, Th. Toth'ą (kiek išversta), o J. Moravskio „Vakarų prie Lemano“ veik nusirašiau. Aplinka beveik neturėjo reikšmės: tik saulėlydžio valandomis, pats su savimi kalbėdamas, paklaidžiodavau užmiesčių laukais. Mokslo draugai tik maigydavo pečius. Kartais lauku tyloj pajusdavau Dievybę ir tai, kad aš turiu būti kažkas. Mąstymai ir vienašalė (kalbant objektyviai) lektūra gražino dalį pusiausvyros, tačiau aštriusi prieštaravimai nė kiek neslūgo“³⁶. Kaip matyti, tuo metu Gineičio dvasioje vyko drama. Kristus – mitas ar bent ne Dievas, viena religija – daugelio kitų kompiliacija, Šventojo Rašto prieštaravimai savyje ir panašumas į Budos ar Konfucijaus išmintį – tokie ir dar daugelis kitų svarstymų – negi visa tai buvo taip jau paprasta suvokti jaunam žmogui, tuo labiau, kad jis negalėjo čia pat patikrinti viso to, kaip pats

³² *Ibidem*, p. 16.

³³ *Ibidem*, p. 18.

³⁴ *Ibidem*, p. 18.

³⁵ *Ibidem*, p. 22.

³⁶ *Idem, Laiškas Tėvui Aloyzui*, d. I, 1944 I 14.

vienoje vietoje apibūdino, „citatų plakinio“. O kur dar darvinizmas ir bolševikų antireliginė argumentacija – juk paskutiniai jo mokymosi metai seminarijoje jau buvo bolševikiniai (1941)!.. Jaunas žmogus darėsi vis skeptiškesnis. Gyvosios dvasios idėja, pasigauta dar iš nepriklausomos Lietuvos žurnalų („Židinio“, „Naujosios Romuvos“), „naujasis humanizmas“, bolševikmečio audros jautrų jaunuolį vedė nuo begalinio religingumo į nekonfesinę pasaulėžiūrą³⁷. Tai buvo radikalus posūkis jauno žmogaus gyvenime, lėmęs vidinę nuostatą vėliau tapti panteistu.

Tie klausimai, kurie tuo metu jam išskyla, tie atsakymai, kuriuos jis atranda sau, tos abejonės, tas amžinas tiesos ieškojimas Gineičiui neduos ramybės ir ateityje; iš to gims filosofiniai jo darbai. Kaip jis pats rašo 1944 m. laiške kunigui Aloyzui, tie klausimai ir abejonės – „tai ilgų nemigo naktų ir demoniškos kančios išdava. Nesu mėgėjas žaisti frazėmis, bet kankinys. Aplinka mane beveik pamišėliu laiko. Niekas nesupranta. O aš tik ieškau tiesos ir pasaulėžiūrą laikau kertine opa“³⁸.

Mokytojų seminarijoje Gineitis taip pat buvo „pirmojo suolo“ seminaristas. Rašinių originalumu pranoko kitus klasės draugus. Daug laiko skyrė pamokoms, dar daugiau – knygoms, mat pedagogikos dėstytojas užkrėtė jį knygų medžiojimo aistra³⁹. Net knygynų darbuotojai pažinojo jaunuolį „knygomana“ ir leisdavo jam raustis po nuošaliau sudėtas knygas, nes užėjus bolševikams daug knygų buvo išimama iš apyvartos „dėl žalingos ideologijos“. Tuo laikotarpiu Gineitis susidomi vieno vietinės bažnyčios kunigo pamokslais; jie buvo grindžiami naujausiomis gamtos mokslo žiniomis – atomo, šviesos, reliatyvumo teorijomis ir panašiais dalykais, kuriais labai domėjosi ir pats Gineitis. Jis pradeda bendrauti su kunigu, lankytis pas jį. Ir štai kokias išvadas apie tą žmogų (jau daug vėliau – žvelgdamas iš laiko perspektyvos) padaro Gineitis: „Besilankant susidarė įspūdis, kad šio kunigo sąmonė per labai uždususi nuo lektūros, kad galėtų kūrybiškiau reikštis. Toks pavojus grėsė ir man, bet aš jo sau netaikiau“⁴⁰.

Besimokydamas seminarijoje, Gineitis jokių organizacijų nariu nebuvo. Nedrįso reikštis net literatų veikloje. Kritiškai stebėjo padaužas, laisvesnius studentus, seniokiškai pabumbėdavo ant jų, o šiems atrodė „nedraugiškas keistuolis“⁴¹.

³⁷ *Ibidem*, d. I.

³⁸ *Ibidem*, d. I.

³⁹ *Idem*, *Ateivio autobiografija*, p. 22–23.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 45.

⁴¹ *Ibidem*, p. 26.

Būsimam mokytojui nuolatos iškildavo dar viena abejonė: ar aš busiu reikalingas kam kaip pedagogas? Gal ne ten pasukau? Regis, tuo metu kitos perspektyvos nebūta, nors jaunuolio norai buvo dideli. Taip besvarstant baigėsi mokslai mokytojų seminarijoje, prasidėjo karo bausimai... Tad nieko kito nebeliko daryti, kaip važiuoti tėviškėn. Čia abejonių dar prisidėjo: „Nutrūkus ryšiams su mokytojais ir mokyklos atmosfera, mane pradėjo imti dvasios sąstingis. Maščiau: gal iš tikrųjų reikėtų gauti tarnybą, vesti ir numoti į visas ateities chimeras ranka“⁴².

1941 m. rudenį Gineitis tapo atsargos mokytoju. Utenos mokyklų inspekcijoje turėjo dirbti įstaiginių darbą ir prireikus laikinai pavaduoti kurį nors susirgusį kaimo mokytoją. Šiame darbe jaunąjį pedagogą viliojo tik galimybė pažinti kraštą, nes pavaduoti mokytojus reikėdavo ne vienoje vietoje.⁴³ O mokytojauti labai nesisekė – tai nebuvo tikrasis Gineičio pašaukimas. Dėl to patirta daug graužaties: „Aplinkos varžtai mane slėgte slėgė. [...] Kur tu patekai?!“⁴⁴ O susitikęs bendramokslį ir išklauses pasakojimo apie gerą ir patogų savo, kaip mokytojo, gyvenimą, Gineitis mąstė, jog „likimas patenkina nuoširdžius siekius, nes ir patys tokie siekiai yra jo parengiamieji žingsniai į tikslą. Mano slaptieji siekiai buvo kiti, tai ko noriu? Nebent apeiti likimą: pasiekti ko jis nė nesitiki...“⁴⁵

Atgaivos sielai teikė skaitymas ir gamta, pasivaikščiojimai po gražias apylinkes. Valandas tyso davo pievoje, stebėdamas gėlių formas, skutimosi peiliuku „operuodamas“ ir per lupą apžiūrinėdamas žiedų sudėtį. Nuostabų pasaulį atverdavo kūdra, kur nuo skalbimo lentos iki sąnariams užtirpstant sekė vandens čiuožikų, sraigių, dėlių gyvenimą. „Manyje pynėsi realybės ir fantazijos jausmai. Stebėdavausi, kur dingsta ilgiausia šventadienio popietė“⁴⁶. Beje, gilintis į gamtos esmę skatino, kaip rašo Gineitis, „J. Suliwan’o „Mokslas“ (prof. V. Čepinskio vert.), Th. Moreau astronomijos populiarizacijos, R. Nachtwey’aus „Nuostabus pasaulis vandens laše“, „Kosmoso“ žurnalas. Rūpėjo visų pirma pasaulėžiūrinis gamtos mokslų aspektas“⁴⁷. Šis susidomėjimas neatslūgo ir vėliau.

⁴² *Ibidem*, p. 50.

⁴³ *Ibidem*, p. 51.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 53.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 56.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 50.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 58.

Taip bemokytuojaujant (ir besvarstant) prabėgo metai. Vieną dieną Gineitis gavo laišką iš gero pažįstamo Čižiūno, kuris pakvietė jį atvažiuoti į Vilnių ir pradėti studijas kurioje nors aukštojoje mokykloje. Šis laiškas buvo neapsakoma laimė, tai buvo vilčių ir svajonių išsipildymo pradžia. Jaunuolis iki vakaro išsėdėjo vienas skvere ant suoliuko, darydamas sau metų išpažintį:

Tai nebuvo vien tik duobė. Įgijau praktinės pedagogikos patirčių. Giliau pažinau kaimą, jo žmonių psichologiją. Prisigėrėjau gamta. Tačiau kartu įsitikinau, jog prigimtis šaukia mane kitur. Aš kur kas laimingesnis su knyga rankoje negu tarp vaikų ar suaugėlių. Kiek buvo prabėgę tuščio laiko! [...] Ir vis dėlto nuolat slėgė tai, kad negaunu sąlygų savo kūrybinei raiškai. Ką bandžiau atotrūkiu apmesti, tebuvo apgailėtina žaliava, nepavykę fragmentai. Per stipriai blaškė kasdienybė! Visų šių apmąstymų fone kaip akinantis švyturys sužėrėjo gautasis kvietimas. Slapčiausias viltys ir svajonės – pildosi!⁴⁸

Taigi Gineitis išeina iš darbo, praleidžia neramią 1942 m. vasarą tėviškėje, nugali visas savo ir mamos abejones dėl tolesnio mokymosi ir su Ibseno herojaus Brando šūkiu „Viskas arba nieko!“ širdyje išvyksta į išsvajotąjį Vilnių⁴⁹.

Jaunuoliui pavyksta įstoti į Vilniaus universitetą. Nors gyvenimo sąlygos buvo klaidingos: badas, šaltis, nemiga, tačiau tai netrukė naujai iškeptam kludentui su užsidegimu pulti prie mokslų. Pasirenka 22 dėstymo dalykus (46 savaitinės valandos), susidaro asmeninį tvarkaraštį, užveda krūvas sąsiuvinį.⁵⁰ Gineičiui dalykus dėstė tokie iškilūs žmonės, kaip Vincas Mykolaitis-Putinas, Vincas Krėvė, Antanas Salys, Mykolas Biržiška, Konstantinas Avižonis, Motiejus Miškinis, Pranas Skardžius, Vincas Maciūnas ir kiti. Tačiau ilgainiui uoliajam studentui vėl kilo abejonių. Jam atrodė, jog tai, ką jis išgirsta per paskaitas, nėra tas išsamus pažinimas, kurio jis taip troško daugelį metų. Lankėsi ir literatų vakaruose, ir studentiškosiose literatūrinėse popietėse, kur savo kūrybą skaitė ar šiaip dalijosi mintimis Vytautas Mačernis, Kazys Bradūnas, Eugenijus Matuzevičius, Bronius Krivickas ir kiti. Tačiau ir čia Gineitis laikėsi pasyviai, į visus žiūrėjo labai kritiškai, išskyrus gal tik kelis atvejus, be to, labai kuklinosi: „Stigo drąsos, o ir neturėjau ko geresnio parašęs. Išeidavau prislėgtas pavydo

⁴⁸ *Ibidem*, p. 58.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 59.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 61.

ir nuliūdes kaip žemė. Ko aš vertas? Ar vieta man „humanitarų suole“?!“⁵¹

Mintis šiek tiek praskaidrindavo ekskursijos su vadovu po Vilnių, su užsidedimu lankomos astronomijos profesoriaus Česlovo Kodaičio paskaitos. Masino nežinomi dalykai iš gamtos mokslų. Į Gineičio užrašų sąsiuvinius⁵² (kurių daugybė saugoma MA bibliotekos Rankraščių skyriuje – visi tvarkingai sudėlioti, surišti paties Gineičio, su puikiai jo paties nupieštais smulkiausiai spalvotais žemėlapiiais, lastelės dalijimosi piešiniais, visokiom lentelėm, schemom ir t.t.) gulė mokslo knygų konspektai apie lastelę, atomą, kvantinę, reliatyvumo, evoliucijos teorijas, apskritai naujausios žinios iš astronomijos, chemijos, fizikos, biologijos, istorijos mokslų. Kartu domėjosi ir konspektavo knygas apie literatūros teoriją, estetiką, filosofiją, užsirašinėjo jam patikusias įvairių autorių, rašytojų, filosofų mintis. Tuo netenka stebėtis, nes jį nuolat kamavo amžinieji klausimai: kokia gyvenimo prasmė? Kas sukuria charakterį? Kas yra mirtis? Kas yra gėris ir blogis? Kas yra tiesa, karas, asmeninis nemirtingumas? Kas yra religinė ekstazė, kūrybos aktas? Kur yra žmogaus valios laisvumo ir nelaisvumo ribos?.. „Jaučiausi skęstas į chaotiškų žinių bedugnę.“⁵³ „Bijojau apaksti nuo savo knygų ar išėiti iš proto dėl prieštaringų meditacijų.“⁵⁴

Šių filosofinių, egzistencinių problemų sprendimų nenutraukė net karo įvykiai, dėl kurių, uždarius universitetą ir paskelbus 19–24 m. vyrų registraciją į vokiečių armijos smogiamąjį lietuvių dalinį, jam teko kuriam laikui grįžti į tėviškę ir slapstyti⁵⁵. Kaip tik namuose ir dėl karo meto gyvenimo košmarų, ir dėl mylimos senelės mirties tie vidiniai prieštaravimai ir dvejonės dar labiau sustiprėjo. Be to, pagal vokiečių verbavimo komisijos nuosprendį Gineitis tampa žemės ūkio darbininku – kategorija „landswirtschaft“. Teko dirbti visiškai nepatinkantį ir kankinantį darbą – surašinėti apylinkių gyventojų javus ir kitus dalykus, reikalingus duoklėms vokiečiams mokėti.

Maždaug šiuo laikotarpiu Gineitis pradėjo rašyti ir savo dienoraštį, nūnai laikytiną vienu iš įdomiausių tekstų pastarojo šimtmečio

⁵¹ *Ibidem*, p. 63.

⁵² Idem, *Moksliniams (gamtamokslio) užrašams*, 1942, rankraštis saugomas MAB RS F 365–20; Idem, *Išrašai su pastabomis*, (1943–1946), rankraštis saugomas MAB RS F 365–25.

⁵³ Idem, *Ateivio autobiografija*, p. 66.

⁵⁴ *Ibidem*, p. 73.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 66–67.

⁵⁶ Idem, *Dienoraščiai: D1–D5* (L. Gineičio), MAB RS F 365–1, Prologas.

lietuvių memuaristikoje. Nesiimdami jo analizuoti ir vertinti, mes čia pateiksime kurias ne kurias vietas, charakterizuojančias Gineičio tolesnį gyvenimą ir veiklą. Taigi jo įžangoje⁵⁶ autorius svarsto, ar reikia jį rašyti, ar ne, taip pat kuo jis gali būti naudingas kitiems ir pačiam rašančiajam. Gineičio nuomone, dienoraštis turįs būti kuo sąžiningiausia įvairių žmogaus gyvenimo faktų kronika. Žodžiu, memuariniai tekstai privalą turėti bendresnę reikšmę, o ne vien asmeninę. Tik apie tokių dienoraštį jis tegalvojas. Tačiau toks kūrinys būna itin glaudžiai susijęs su kūrėju, todėl asmeniškumų neįmanoma išvengti:

*Faktai eis pro mane, ne šalia manęs. Reikalas čia toks, kad aš laikau save gimusiu ir gyvenančiu šiam tam, šiek tiek tokiai misijai gyvenime realizuoti. Gal tai mano plikas išsigalvojimas. Tačiau šis mane kankinantis degulys lydi mane eilę metų jau ir tolyn vis plečiasi, stiprėja, tačiau dar vis neapsipavidalina. O tai ir yra tragiška, nes kol neįjuntu pavidalo, tol tegaliu klaidžioti, o ne žengti. Bet dėl šito aš vilties nė nemanau pamesti. Savaimė tik tas man aišku, kad jei likimo ranka leistų dabar pat perskaityti man savo dienoraščio paskutinį lapą ir jeigu jis pasirodytų toks pat banalus ir tuščias, kaip pirmasis, – nereiktų man nei dienoraščio, nei manęs paties. [...] Iš viso, gyvenimas turės eiti visas pro mane ir išeiti kiek kitoks (ar net visai kitoks), negu ateina. Aš būsiu gyvenimo keitėjas, arba visai nenoriu būti. Tai mano giliausias įsitikinimas, veiklos leitmotyvas. Neįprasmintos buities aš nepripažįstu.*⁵⁷

Gineitis, regis, visa savo esybe nekenė afišos ir buvo nusistatęs „prieš bet kokią uniformą“. Jis norįs būti pažįstamas tik iš darbų, o jei tai nepavyks, tai plepėjimas apie save yra visiškai beprasmis. Kita vertus, jis puoselėjęs viltį, kad ateityje jo dienoraščius perskaitys kiti, su jais kad ir už akių bus galima bendrauti, todėl į gyvenimo pabaigą jis juos netgi nunešė, kaip minėta, į Mokslų akademijos biblioteką. Atrodo, kad dienoraščio lapai pirmiau sužinodavo apie slapčiausias Gineičio mintis, norus, skaudžiausius išgyvenimus, kai kuriuos gyvenimo faktus, aplinkybes negu jo artimieji.

Dar vienas argumentas rašyti dienoraštį veikiausiai buvo tas, kad Gineičio gyvenamuoju metu visuotinė istorija susikoncentravo į lemtingų įvykių ir persilaužimo tašką, kad gyvenimas pašėlusiai kito ir darėsi įdomus, nors ir tragiškas, ir kad jis tikėjosi aprašydamas tuos įvykius būsiąs maksimaliai objektyvus⁵⁸.

⁵⁷ *Ibidem*, Prologas.

⁵⁸ *Ibidem*, Prologas.

Gineitis tuo metu rašė ne tik dienoraštį, bet ir savo vadinamuosius „laisvos kūrybos fragmentus“. Jis bandė fiksuoti lyrines akimirų nuotaikas, filosofines mintis ir pan., tačiau jį labai kankino išraiškos varžtai:

Žiūrėk, budi ligi išnakčių pašiūrėje prie lango, ir tave nejučiomis aplanko „svečias-pašnekovas“. Įtraukia į stebinančio turinio diskusiją. Nušvinta daug vaizdingų, įtaigių minčių, plėtojasi įdomūs siužetų apmatai. Kad taip galėtum rašyti, bet tamsu. Atidedi rytui. O tuomet nuo aušros iki pusdienio gniūšai ties sąsiuvinium, gąsdindamas nerimaujančius saviškius. Tiktai nykų šešėlių to, kas buvo, pajėgi atgaminti. Žodžio ugnies nebėra. Ir visą dieną liūdna.⁵⁹

Dėl to Gineitis vis labiau grimzdo į save, darėsi ūmus, priekabus, moralizuojantis, vis labiau tolo nuo kasdienybės įvykių. Nelabai sekėsi bendrauti ir su bendraamžiais, ypač su merginomis. Tai dar labiau skaudino. Nuolat kilo klausimai: „Kam man, pašaliniam, veltis į tą kasdienybės knyvulį? Kokia prasmė ilgėtis draugystės, meilės, kai pats aplinkui skleidi šaltį? Ar turiu kokių kūrybinių talentų? Kam aš mokausi?“⁶⁰ Todėl Gineitis nutaria, kad pirmiau reikia įveikti save. Ant sienos prie lovos prisiklijuoja lotyniškus šūkius: „Res finita“ („Viskas baigta“), „Vince te ipsum“ („Nugalėk save patį“). Jie turėjo nuolatos priminti apie savęs kontroliavimą, tramdymą, auklėjimą, ydų nugalėjimą. Vėliau tai padės daryti rytietiška filosofija, joga.

Supratęs, kad anksčiau skaitytoji filosofinė bei moralistinė literatūra formuoja sausą, abstraktų mąstymą, ėmė skaityti Levo Tolstojaus, Fiodoro Dostojevskio, Nikolajaus Gogolio raštus, kurie darė didelį įspūdį savo įtaigumu ir buvo gera stiliaus mokykla būsimajam literatui. Gineitis jautė, kad jo išgyvenimai reikalavo literatūrinės esė formos, bet kartu suprato klimpstą į netinkamą, per plepą, dirbtinai žodingą stilių. Todėl valandų valandas redaguodavo parašytą puslapį manydamas, jog tai geras pasirengimas būsimiems jo taip mėgiamo žanro (esė) kūriniams⁶¹.

Dėl karo meto peripetijų Gineičiui teko iš tėviškės bėgti pas tarnavusią kunigui tetą Oną. Ten bebūnant kaimynų dukte parūpino Dotnuvos Žemės ūkio akademijos neakivaizdininko pažymėjimą, leidžiantį tapti studentu, mat dėl karo buvo neaiški Gineičio tolimesnio mokymosi Vilniaus universitete perspektyva, o mokytis noras buvo

⁵⁹ Idem, *Ateivio autobiografija*, p. 70.

⁶⁰ *Ibidem*, p. 71.

⁶¹ *Ibidem*, p. 71, 73.

didelis⁶². Tačiau paskaitos jam pasirodė labai nuobodžios ir „žemiškos“. Kiek labiau sudomino tik „smulkiųjų parazitų stebėjimai“ per mikroskopą. Todėl nutaria vėl imtis mokytojavimo ir gauna paskyrimą į Okainių kaimą Raseinių rajone⁶³. Jaunąjį pedagogą vėl kankina tos pačios mokytojavimo problemos. Be to, dar prisideda nerimas dėl „miškiniių“ ir „striubų“ kovų, kurios vyko visai šalia, baimė dėl realios grėsmės gyvybei.

Atsiradus galimybei toliau mokytis Vilniaus universitete Gineitis išvyksta į Vilnių. Su užsidegimu griebiasi mokslų, dirba po keliolika valandų per parą. Net sekmadieniais įlįsdavo į atkampią auditoriją ir prie kokių 10°C šalčio iki vakaro rašydavo „laisvomis temomis“. Taip pat negalėjo atsispirti ir knygomanijai: kas 2–3 dienas rausdavosi po iki smulkmenų žinomas antikvariato lentynas, vis tikėdamasis „atrasti Ameriką“ – knygą, kuri atsakytų į jo neišsėmiamus klausimus. Ateina supratimas, kad jam su savo „meditacine“ kūryba kol kas nėra perspektyvos pasireikšti. Belieka laukti tam tinkamo laiko⁶⁴.

Galima spėti, kad būtent studijų metais susiformuoja Gineičio priimtas ir suvoktas būties vienovės principas. Bendras pasaulio mįslių pagrindas – štai viena svarbiausių šio žmogaus nuolatos sprendžiamų filosofinių problemų. Vėlesniuose savo memuarų puslapiuose jis rašė, jog „visi mano raštai yra vienos ir tos pačios monistinės (ontomonistinės, t.y. būties vienovės) filosofijos ir etikos apraiškos, per kurias aš sąmoningai vykduo savo gyvenimo paskirtį. [...] Kitaip – nematyčiau prasmės gyventi“⁶⁵.

Kadangi jam labai rūpėjo būties esmės, materijos ir sąmonės santykio problemos, tai buvo įdomios net „oficialiosios pasaulėžiūros“ – dialektinio ir istorinio materializmo – paskaitos, kurias dėstė doc. Eugenijus Meškauskas. Tačiau dvasinį studento akiratį ypač plėtė filosofijos istorija – jos raida nuo Antikos iki mūsų laikų.

Studijuodamas Gineitis užsiėmė ir kitokia veikla. Surengtame Jono Biliūno 40-ųjų mirties metinių minėjime jis debiutavo su pranešimu apie „Liūdną pasaką“ ir pelnė V. Mykolaičio-Putino pagyrimą. Paskiriamas kurso seniūnu. Šias pareigas atlieka labai stropiai. Organizatoriaus džiaugsmą patyrė atliekant studentams praktiką mokykloje, kur reikėjo stebėti ir vesti pamokas⁶⁶.

⁶² *Ibidem*, p. 74.

⁶³ *Ibidem*, p. 75.

⁶⁴ *Ibidem*, p. 78.

⁶⁵ Idem, *Dienoraščiai*: D13 (L. Gineičio), rankraštis saugomas MAB RS F 365–15, p. 33.

⁶⁶ Idem, *Ateivio autobiografija*, p. 77–78.

Atėjo laikas pasirinkti diplominio darbo temą. Ją rekomendavo darbui apsiėmęs vadovauti Kostas Korsakas, skaitęs naujosios lietuvių literatūros kursą ir galvojęs, jog Gineitis galėsias tikti ir aspirantūrai.⁶⁷ Tema vadinosi taip: „Ideologiniai aušrininkų prieštaravimai „Aušros“ leidimo metu“⁶⁸. Taigi būsimasis diplomantas įninka į XIX a. periodiką, darosi gausius išrašus iš jos vedamųjų bei polemikos. Auga baimė ir kyla abejonės, kaip seksis susidoroti su tokiu nuomonių margumynu, ar jis netapsias „nekūrybinga rašomojo stalo žiurke“. Nelengvai ėjosi rašyti Gineičiui diplominį darbą, nes reikėjo taikyti sovietinę ideologiją, sutriuškinti „buržuazinį aušrininkų dievinimo mitą“, kaip sakė darbo vadovas Korsakas. Gineitis suprato, jog tai – gili požiūrio problema. Į palaidus faktus, kurių tiesiog neribota daugybė, gali būti toks ar kitoks požiūris, kurį nesunku pagrįsti. O kaip su tiesa? „Prie jos labiausiai priartėtų visų galimų požiūrių sintezė. Mane ji nuo seno viliojo, nors jaučiau, kad tai vargu ar iš viso pasiekama. Dabar teko apsispręsti: paryškinti „vienintelį teisingą“ požiūrį. Jis nebuvo toks, bet faktų jam pakako“⁶⁹. Tačiau Gineitis nebuvo patenkintas tokiu užsiėmimu. Jis jautė, jog jo „esybės pagrindas – laisvos asmeninės kūrybos dvasia – skaudžiai blėso“⁷⁰. Nebuvo jis patenkintas ir studijomis apskritai, jų kokybe, dėstytojais, net egzaminų laikymo tvarka... Mat labai jau daug tikėjosi iš studijų universitete: tai turėjo būti jo svajonių išsipildymas, jo siekis, jo idealas, lyg ir koks tiesos suradimas ar atsakymas į jį kamavusius klausimus. O tai iliuzijai žlugus absolventą kankino prieštaringi jausmai.

Pagaliau 1949 m. gavęs geriausią pažymį už diplominį darbą, gerai išlaikęs baigiamuosius egzaminus ir gavęs išsvajotąjį diplomą, Gineitis permąsto, ką davė jam universitetas⁷¹. Tam tikros brandos, galimybės pasijusti kitu žmogumi, dvasinių kibirkščių, sąlygas naudotis rinktinėmis knygomis, mokėjimą reikšti mintis ir kt. Tačiau jis labai abejojo dėl būsimą darbo, apskritai dėl savęs kaip būsimą ar gimnazijos mokytojo, ar lituanisto. Tačiau pagrindą nerimauti atsvėrė ateities kūrybinės viltys:

⁶⁷ Idem, *Šis tas iš atsiminimų apie Kostą Korsaką*, 1988 VI 30, mašinarštis saugomas LLTI MB RS F 93–220, p. 1–2.

⁶⁸ Idem, *Diplominis darbas „Ideologiniai prieštaravimai aušrininkų tarpe“*: Medžiaga darbui, rankraštis saugomas LLTI MB RS F 93–410; Idem, *Ateivio autobiografija*, p. 82.

⁶⁹ *Ibidem*, p. 83.

⁷⁰ *Ibidem*, p. 83.

⁷¹ *Ibidem*, p. 84.

Studijų brandinamos formavosi mano būsimųjų raštų idėjos. Svajojau su įkarščiu apie „Panteistiką“ – knygą, parašytą J.W. Goethes, R. Tagorės filosofijos (B. Spinozos dar nežinojau) ir mokslo atradimų pagrindu. Viliojo uždavinys surasti ir iškelti į viešumą panteistinius elementus lietuvių tautosakoje, kaip kaimo žmogaus vienovės su gamta nuojautas. Galvojau apie kažką panašaus į filosofinį romaną, kuris galėtų vadintis „Atsitiktinio žmogaus gyvenimas“, nors jo turinys tebebuvo pildomas pačios tikrovės. Savo eilės laukė etikos knyga – „Menas gyventi“. Knietėjo sudaryti gilių aforizmų rinkinį. Visus šiuos intymiausius dvasios užmojus tik po kelių dešimtmečių ir labai nedidele dalimi tepavyko įgyvendinti.⁷²

Štai tokie absolvento užmojai, planai, ateities svajonės. Tačiau ar jose buvo vietos lituanistikai? Apskritai Gineičio studijų metai buvo vieni prieštaringiausių jo gyvenime, suteikę daug dvejonių, kūrybinių kančių, abejonių dėl ateities bei savo pašaukimo ir pan.

Labiausiai džiaugėsi įgytu diplomu Gineičio motina. Jis tai suprato ir liko amžinai dėkingas jai už suteiktą galimybę mokytis. Todėl 1949 m. liepos 3 d. motinai rašytame laiške⁷³ Gineitis džiaugiasi pabaigęs universitetą, gavęs diplomą. Sakosi, jog jam dabar durys visur atviros ir pragyvenimas užtikrintas. Ta proga norįs išreikšti nuoširdžiausią padėką motinai už tuos vargus, kuriuos ji dėl jo išvargusi, uždirbdama pinigų mokslams. Štai kaip jis tame laiške rašo: „Niekuo aš niekuomet negalėsiu nė dalelės atsilyginti už visa gera. Ir jeigu aš būsiu sąžiningas, teisingas ir doras žmogus, jeigu ne tik nieko neskriausiu, bet kiek galėdamas kitiems ateityje padėsiu, tai tik tada, manau, bus visi vargai ne veltui“⁷⁴.

Baigus universitetą Gineičio pečius vėl užgulė sunki svarstymų našta: ką toliau daryti? Pagaliau Korsako patartas⁷⁵, apsisprendžia eiti dirbti į tuometinį Lietuvių literatūros institutą jaunesniuoju moksliniu bendradarbiu, ieškotis buto ir atsikviesti motiną šeiminkauti⁷⁶. Tai gi Gineitis paskęsta gyvenimo stichijoje, o apie „asmeninę misiją“ nebebuvo kada ir galvoti.

⁷² *Ibidem*, p. 84.

⁷³ *Idem*, *Laiškas motinai*, 1949 VII 3, rankraštis saugomas MAB RS F 365–17, lap. 1.

⁷⁴ *Ibidem*, lap. 2.

⁷⁵ Beje, šį Korsako pasiūlymą eiti dirbti į Institutą moksliniu bendradarbiu Gineitis įvardino kaip „jo [Korsako] išankstinį pasirinkimą, nulėmusį visą tolimesnę mano gyvenimą“, žr.: *Idem*, *Šis tas iš atsiminimų apie Kostą Korsaką*, LLTI MB RS F 93–220, p. 2.

⁷⁶ *Idem*, *Ateivio autobiografija*, p. 85.

Po kurio laiko Gineitis stojo į aspirantūrą. Dėl charakterio ypatybių jam sunkiai sekėsi laikyti egzaminus: jaudinosi, blaškėsi, painiojosi... Po egzaminų Korsakas pasikvietė Gineitį pas save ir pastebėjo, jog per specialybės egzaminą šis jautėsis nelaisvai. Toliau Korsakas taip patarė Gineičiui: „Iš viso esi knyginis. Visų knygų neperskaitysi, nors ir triskart ilgiau gyventum. Aš irgi kadai buvau šitoks – graužiau knygas. Negerai. Svarbu laiku susigriebti, atitaisyti pusiausvyrą. Kai su-rembėsi toks, bus per vėlu. O laimė – gyvenime, ne knygoje“⁷⁷. Koks kilo Gineičio viduje ginčas, išklauius Korsako minčių! Jam juk atrodė, jog esmė ne „visos knygos“, o bendravimas per jas su visų laikų dvasios milžiniais – tikrojo žmogaus reprezentantais, intymiai ir tiesiogiai išsakiusiais svarbiausia...

Gineitis toliau lankė aspirantūros paskaitas, daug skaitė, mokėsi kalbų, rengėsi kitiems egzaminams... Tačiau visa tai jam nekėlė jokio džiaugsmo ar didesnio susidomėjimo. Dienoraščio eilutės liudija, jog jis tuo metu jautė, kad dvasia dūsta ir kankinasi, kad jai reikia naujovių, sukrėtimų, kūrybos kibirkščių, bet viso to nesą. „Pasigailėdavau pernelyg žavėjęsis savo „specialybe“ – keistu mokslo ir meno hibridu, neprilygstančiu nei vieno, nei kito. [...] Su siaubu galvojau: kuo aš virsiu?“⁷⁸ Mat į gyvenimo prasmę jam „įėjo ir filosofinių problemų sprendimai, reikalaujantys proto. [...] Kodėl reikia būti tuo, ko trūksta kraštui ir kuo nenori būti? Kur pašaukimas?“⁷⁹ Tad daug geriau Gineitis

⁷⁷ *Ibidem*, p. 86, plg. Šis tas iš atsiminimų apie Kostą Korsaką, LLTI MB RS F 93–220, p. 4.

⁷⁸ *Ateivio autobiografija*, p. 87. – Beje, atsakydamas į 1966 m. Institute pradėjusio veikti teorinio-metodologinio seminario leidžiamo laikraščelio-almanacho redkolegijos pateiktus *Literatų anketos* klausimus, Gineitis išsakė tokį savo požiūrį apie literatūros mokslo ir kritikos paskirtį: „Literatūros mokslas man asocijuojasi su literatūros istorija. Jam, kaip ir kiekvienam mokslui, būdinga: faktų telkimas, jų analizė ir sintetinės išvados. Literatūros kritika, mano supratimu, yra laikytina ne mokslu, o menu (pagrįstai kritikai yra Rašytojų sąjungos nariai). Naudodamasis ne mokslu – teoriniais, o meno – emociniais teiginiais, kritikas kuria išpūdį apie perskaitytą veikalą. Šis išpūdis kompoziciniu bei stilistiniu atžvilgiais išreiškiamas kur kas individualiau negu literatūros mokslo požiūris ir išvados. Dažniausiai literatūros mokslas tyrinėja ir vertina praeities palikimą, o literatūros kritika – dalinasi išpūdžiais apie bėgamuosius reiškinius. Tačiau gali būti ir atvirkščiai: naujas reiškinys mėginamas įsieti į literatūros procesą, o apie palikimo faktą išreiškiamas asmeninis išpūdis“, žr.: *Idem, Atsakymas į „Literatų anketą“ (L. Gineitis)*, 1967 II 10, rankraštis saugomas LLTI MB RS F 93–75; plg. *Idem, Redkolegija: Literatų anketa, mašinraštis ir rankraštis saugomi* LLTI MB RS F 93–315.

⁷⁹ *Ateivio autobiografija*, p. 74.

pasijusdavo tik filosofijos paskaitose ar seminaruose. Viename filosofijos seminare jam teko skaityti savo referatą apie pasaulio pažinimo galimybes. Tuomet jis jautėsi kaip žuvis vandenyje. Dalyviai klausėsi susidomėję nelengvų išvedžiojimų, nemažai klausinėjo. Gineitis jautėsi įkvėptas: „Tai iš tikrųjų mano sritis. Kodėl, mažiau, negalėsiu rašyti filosofiška apie literatūrą ar literatūriškai apie filosofijos problemas?“⁸⁰

Nedaug kūrybinio džiaugsmo teikė ir tiesioginis – mokslinis – darbas. Buvo išipareigota kolektyviai, po skyrių ar autorių, parašyti kelių tomų literatūros istorija, pagrįsta oficialiosios ideologijos principais. Kad rašantieji istoriją (tarp jų ir Gineitis) „nenukryptų į šalį“, buvo daromi scheminiai konspektai, ir juos visi bendrai svarstė. Pasakui, sutarę dėl rašytojų atrankos ir vertinimo, turėjo kibti į plačiuosius, galutinius variantus. Gineičiui teko raštija nuo Mikalojaus Daušos iki Kristijono Donelaičio, taip pat Antanas Baranauskas. Kiekvienas individualusnis pasakymas, ypač terminas, kėlė abejones, įtarimą, ir po diskusijų dažniausiai įgydavo kolektyviai sutartą beveidę formą. Viso darbo vadovas Korsakas, motyvuodamas tuo, kad literatūros istorijos veikalas turi būti parašytas vieningu stiliumi, skrupulingai ir gausiai redagavo kolegų tekstus ir, pasišaukdamas į kabinetą, rengė „pirtis“, kurių karštis priklausė nuo esamo meto nuotaikos. Jo iškalbios tirados ir pastabos su šauktukais rankraščiuose vienais atvejais atrodė vietoje, o kitais – veikė užgaunančiai⁸¹.

Disertacijai Gineitis pasirinko išnagrinėti Kristijono Donelaičio „Metus“. Jam buvo artimas šio poeto ir jo kūrinio demokratiškumas, be to, XVIII a. buvo labiau nutolęs nuo politinių-idėjinių aktualijų, į kurias neturėjo noro veltis. Taigi įninka rinkti medžiagą, darytis galybes išrašų. Tačiau ir šis darbas Gineičio nedžiugino. Jam vis atrodė, jog čia nėra vietos pasireikšti kūrybiškumui. O dar labiau slėgė to laikmečio rėmai, reikalavimai, kad literatūros objektu tegali būti realybė ir klasių kova. „Ką gi, galvojau, su disertacija esu pataikęs: „Metuose“ realybės per akis, o komplikuotojo judėjimo dar nėra“⁸².

Tuo metu mezgėsi graži draugystė su lituaniste Ona Petrėnaite. 1952 m. rugpjūčio 31 d. Gineitis ją vedė⁸³. Vėliau su ja susilaukė dukros Viktorijos ir sūnaus Otono⁸⁴.

⁸⁰ *Ibidem*, p. 88.

⁸¹ *Ibidem*, p. 97; *Šis tas iš atsiminimų apie Kostą Korsaką*, LLTI MB RS F 93–220, p. 6.

⁸² *Ateivio autobiografija*, p. 90.

⁸³ „Анкетный лист“, in: *AB Nr. 93*.

⁸⁴ *Žr.*: *Ateivio autobiografija*, skyriuje „Šeimos pamokos“ (p. 131–163).

Disertacija beveik metus keliavo gynimo takais. Pagaliau 1953 m. rudenį už disertaciją „Kristijono Donelaičio *Metai*“ Leonui Gineičiui buvo suteiktas filologijos mokslų kandidato laipsnis.⁸⁵ Tai, jo akimis, buvo didelis žingsnis į priekį. Tačiau jį ėmė graužti vienas dalykas: dabar, apsigynęs disertaciją, jis gaus žymiai didesnę algą negu tiek pat dirbantys belaispniei kolegos; Gineitis išivaizdavo, kokia bus gėda jų akivaizdoje atsiimti tokius (!) pinigus. „Likimo ironija! Peikdamas privilegijas, pats jas priimu! Esu dalykų eigos atritintas iki jų. Ką turėjau daryti? Vienintelis savęs pateisinimas buvo priesaika, jog niekuomet gyvenime lėšų pertekliaus nenaudosiu prabangai, o gyvensiu kaip iki tol gyvenau. Prabanga man buvo dvasinės mirties sinonimas.“⁸⁶ Šios priesaikos jis, nesvarstydamas, kas gi iš tiesų yra prabanga, ir nepaisydamas, regis, nė šeimos poreikių, nesulaužė iki pat savo mirties.

Po disertacijos darbas Institute vėl ėmė virsti tam tikra rutina. Apie tai iškalbingai byloja ne viena autobiografijos vieta; bene iškalbingiausia būtų šioji:

Įstaiginis darbas – nuobodus: esu priverstas literatūros istorijai rašyti apie Maironį, Vaižgantą pagal iš viršaus duotą požiūrį. Tatai varžo asmeninę laisvę mąstyti, pažvelgti į dalykus, kaip juos suprasčiau aš pats. Laisviau galiu reikštis estetiniuose išraiškos formos vertinimuose. Kadangi estetika – mano mėgiamos filosofijos sritis, tarnybinis darbas šiuo atžvilgiu darosi kūrybiškesnis negu koks mechaniškas knibinėjimas. Dirbdamas mokytoju, žinoma, geriau pažinčiau gyvenimą, daugiau turėčiau kūrybinių impulsų, bet ir ten reikėtų meluoti, o tai nepakenčiama.⁸⁷

1954 m. disertacijos pagrindu išeina pirmoji Gineičio knyga „Kristijono Donelaičio *Metai*“⁸⁸. Prie knygos buvo daug dirbta. Sutelkti į vietą žinomi, bet išbarstyti faktai apie Donelaitį ir jo kūrybą. V. Mykolaitis-Putinas, vertindamas Gineičio darbą, tuo metu rašė, jog šio veikalo „mokslinę vertę pakelia tinkamas gana gausių šaltinių panaudojimas: XVIII a. Prūsijos valdžios įsakai, dekretai, administraciniai aktai,

⁸⁵ *Ibidem*, p. 101; *Išrašas iš Vilniaus universiteto Mokslinės tarybos posėdžio protokolo 1953. 12. 17 Nr. 10 (dėl mokslinio laipsnio suteikimo Leonui Gineičiui)*, mašinraštis saugomas LLTI MB RS F 93–383.

⁸⁶ *Ateivio autobiografija*, p. 101.

⁸⁷ *Ibidem*, p. 100.

⁸⁸ *Idem*, *Ateivio autobiografija*, p. 104. – Išsamius Gineičio knygų aprašus žr. šio straipsnio 76–77 p.

išlikę Donelaičio autoreferatai, laiškai, pastabos, užrašai, susirašinėjimai su teismo įstaigomis, Tolminkiemio bažnyčios knygos, amžininkų liudijimai, pirmieji Donelaičio raštų leidiniai ir šiaip temą liečianti literatūra. L. Gineičio disertacija apima visus esminius klausimus, kuriuos literatūros istorikui ir kritikui kelia Donelaičio kūrinys. Žinoma, nevisi tie klausimai lygiai išsamiai yra disertacijoje išanalizuoti⁸⁹. Kad knyga būtų išleista ir naudojama mokymui kaip Instituto mokslinis darbas, Korsakas reikalavo pabrėžti klasių kovos momentus, pasiremti citatomis iš marksizmo klasikų raštų. (Tai matyti iš jo „Pratarmės“ minėtai Gineičio knygai.) O atsiliepime apie šį darbą pabrėžė, jog ligi šiol nei lietuvių, nei kitomis kalbomis nesą buvę tokio darbo ir kad jis šiuo atžvilgiu užpildas žymią spragą literatūros moksle⁹⁰.

Kad šis darbas labai reikalingas, neabejojo ir Kijevo universiteto dėstytoja Lidija Ponomarenko atsiliepime apie Gineičio darbą⁹¹, kartu papriekaištaudama, jog poemą autorius nagrinėjas šiek tiek izoliuotai nuo XVIII a. literatūrinio Lietuvos gyvenimo, neliečias literatūrinės rašytojo aplinkos ir pan.⁹² Šiaip jau šiame veikalė Gineitis nemažai vietos skyrė meninės „Metų“ išraiškos analizei, kūrinio originalumui Vakarų Europos literatūrų kontekste, pateikė poemos leidinių bei vertimų apžvalgą. Nors daug šios srities klausimų liko neaprėpta, tačiau dar vienas recenzentas, Antanas Venclova, rašė, jog šis darbas „rodo rimtą jos autoriaus pasiruošimą dirbti mokslinį lietuvių literatūros tyrinėtojo darbą“⁹³. Apskritai teigiamas pirmosios knygos įvertinimas turėjo paglostyti autoriaus savimeilę ir galbūt netgi įkvėpti tolimesnėms studijoms.

Donelaitis Gineitį traukė savo menine tiesa, žodžio įtaigumu, ir jis ryžosi prie šio poeto ir toliau dirbti. Ir dirbo, sąžiningai atsidėjęs tam

⁸⁹ [Vincas Mykolaitis], *Leono Gineičio disertacijos „K. Donelaičio Metai“ vertinimas*, 1953 IV 9, mašinėraštis saugomas LLTI MB RS F 93–393, p. 3. – Mašinėraštis neautorizuotas, bet kadangi yra to paties teksto vertimas į rusų kalbą (LLTI MB RS F 93–387), kuris pasirašytas V. Mykolaičio (sutampa ir data – 1953 IV 9), tai galima spręsti, kad to mašinėraščio autorius – V. Mykolaitis.

⁹⁰ Kostas Korsakas, *Mokslinio vadovo atsiliepimas apie L. Gineičio disertaciją „K. Donelaičio Metai“ filologijos mokslų kandidato laipsnui gauti*, 1952 IX 20, mašinėraštis saugomas LLTI MB RS F 93–388, lap. 1.

⁹¹ Лидия Пономаренко, *Отзыв на диссертацию тов. Л.Л. Гинейтиса на тему: „Времена года“ К. Донелайтиса*, 1953, mašinėraštis saugomas LLTI MB RS F 93–386, lap. 1.

⁹² *Ibidem*, lap. 1–2.

⁹³ Antanas Venclova, *Dėl Leono Gineičio disertacijos filologijos mokslų kandidato laipsnui įgyti „K. Donelaičio Metai“*, 1953 V 28, mašinėraštis saugomas LLTI MB RS F 93–392, p. 3.

darbui. Vis dėlto, kaip liudija dienoraščiai, nė šis darbas jam neteikė džiaugsmo. „Nagrinėti ir vertinti pačią K. Donelaičio kūrybą, jo poemą „Metai“ man buvo paranku, nes poetas rašė realistiškai, o realizmą mene oficialioji ideologija išskirtinai sankcionavo. [...] Deja, tai – „duondirbiškas“ darbas. Jam trukdė laisvos kūrybos troškimai, o šiuos – stelbė „rašymas apie rašymą“, dvelkiantis reklama. [...] Aš – viešas mokslininkas ir slaptas kūrėjas“⁹⁴. Regis, šitie žodžiai apie save geriausiai apibūdina Gineičio asmenybę, įvardindami dvi: matomąją ir nematomąją, jos puses. Galima nurodyti ir tai, kad sprendžiant iš šio literatūros mokslininko memuarų toliau jo dvasios raidoje nebebūta didelių reikšmingų permainų. Užėmęs tam tikrą vietą visuomenėje, pirmiausia sovietinėje mokslo bendruomenėje, Gineitis stengėsi išnaudoti jos teikiamas galimybes ir toliau gilinti, turtinti tai, ką pats laikė savo pašaukimu.

Tapęs filologijos mokslų kandidatu, Gineitis parengė leidinį „Kristijono Donelaičio rankraščiai“ (1955). Tuo pat metu jis rašė kai kuriuos skyrius akademinėi literatūros istorijai⁹⁵, rinko medžiagą ir rašė antrašą, daktaro, disertaciją. Jei pirmojoje dėmesys buvo koncentruojamas į Prūsų valdžios dekretus, tikusius „Metų“ aplinkai nušviesti, tai šiuo etapu Gineičiui rūpėjo plačioji Vakarų Europos kultūros bei literatūros panorama ir Donelaičio vieta joje. Šio darbo rezultatas buvo 1964 m. išleista knyga „Kristijonas Donelaitis ir jo epocha“. Už ją Gineitis gavo filologijos mokslų daktaro laipsnį⁹⁶. Literatūros tyrinėtojas ir atsakingasis rengiamos spaudai šios knygos redaktorius Kostas Doveika atsiliepiame apie Gineičio monografiją taip ją įvertino:

Lietuvių literatūros moksle – tai pirmas tokio stambaus masto veikalas, kuriame sukaupta daug naujos ir vertingos medžiagos apie lietuvių literatūros klasiką K. Donelaitį, pateikiama išsami ir visapusiška K. Donelaičio literatūrinio palikimo analizė; daromos donelaitikai ir apskritai lituanistikai labai svarbios ir reikšmingos mokslinės išvados. Ypač svarbi lietuvių

⁹⁴ Leonas Gineitis, *Ateivio autobiografija*, p. 104–105.

⁹⁵ Akademinėi „Lietuvių literatūros istorijai“ (t. 1–3, 1957–61) Gineitis parašė šiuos skyrius: t. 1 (1957): *Raštija Lietuvoje* (p. 129–157); *Lietuvių raštija Rytų Prūsijoje* (p. 158–174); *Pasaulietinės literatūros užuomazgos* (p. 175–184); *Raštijos smukimas Lietuvoje* (p. 187–210); *Antanas Baranauskas* (p. 542–570) [prie šių skyrių parengimo prisidėjo K. Korsakas – aut. past.]; *Antanas Strazdas* (p. 396–418) [rašyta kartu su A. Vengriu]; t. 2 (1958): *Maironis* (p. 240–278); t. 3 (1961): *Juozas Tumas-Vaižgantas* (p. 235–279).

⁹⁶ „Диплом доктора наук“, 1967 III 23, in: *AB Nr. 93* (L. Gineičio); *Ateivio autobiografija*, p. 128.

literatūros mokslui yra pirmoji monografijos dalis, skirta toms XVIII a. lietuvių visuomeninio, kultūrinio ir literatūrinio gyvenimo sąlygoms, kuriose formavosi ir brendo K. Donelaičio talentas, nušviesti. Antrojoje monografijos dalyje jos autoriui labai gerai yra pavykę išnagrinėti K. Donelaičio kūrybinio metodo, literatūrinių ryšių ir sąveikų, poemos „Metai“ žanro ir kitus probleminius klausimus, kurie ligi šiol lietuvių literatūros moksle nebuvo susilaukę išsamesnio tyrinėjimo. Šia savo monografija L. Gineitis pasirodė kaip įžvalgus ir originalus lietuvių literatūros tyrinėtojas, didžiai kvalifikuotas XVIII a. lietuvių literatūros ir K. Donelaičio kūrybos specialistas.

L. Gineičio monografijos rankraštį, dar prieš atiduodant jį spaudai, teigiamai yra recenzavę Lietuvos TSR Mokslų akademijos akademikas V. Mykolaitis ir narys-korespondentas A. Venclova. O 1964 m. išėjusi iš spaudos ši stambi (apie 25 sp. l.) L. Gineičio knyga susilaukė palankių atsiliepimų ne tik respublikinėje spaudoje žurnale „Pergalė“, laikr. „Literatūra ir menas“, bet ir visasąjunginėje (žurn. „Вопросы литературы“) bei užsienio spaudoje (Berlyno un-to prof. Falkenhano atsiliepiamas).⁹⁷

Oficialusis oponentas Juozas Jurginis, recenzuodamas šią knygą, nurodė, jog Gineičio darbas – tai „parankinė knyga filologui ir istorikui“⁹⁸, kad tai – „stambiausias ir autentiškiausias žinių šaltinis apie lietuvių literatūros klasiką ir pasaulinės reikšmės poetą“⁹⁹. Vis dėlto jis darbe pasigedo mokslinei monografijai reikalingu istoriografijos ir šaltinių apžvalgos, mat Gineitis duodąs istoriografinio ar archeologinio pobūdžio pastabas tik išnašose, kalbėdamas apie vieną ar kitą konkretų reikalą, o tai esą negali atstoti to, „kas paprastai vadinama klausimo istorija“¹⁰⁰. Oponentas nurodęs, jog autorius nevengęs „dalykų, priskirtinų mokslo populiarizacijai“: užuot apžvelgęs literatūrą ir šaltinius, užuot išaiškinęs ligi šiol dėstytas nuomones ir pažiūras ir jas kritiškai įvertinęs bei nusprendęs, kas ginčytina ir neišaiškinta, imašis dėstyti bendruosius kultūros istorijos dalykus, stengdamasis sudaryti foną¹⁰¹. Kitas oficialusis oponentas prof. Merkelis Račkauskas,

⁹⁷ Kostas Doveika, *Atsiliepiamas apie L. Gineičio monografiją „Kristijonas Donelaitis ir jo epocha“*, nedatuotas mašinraštis saugomas LLTI MB RS F 93–357, lap. 1; sprendžiant iš kai kurių tekste minimų realiųjų jį galima datuoti maždaug 1965 m.

⁹⁸ Juozas Jurginis, *Oficialaus oponento J. Jurginio atsiliepiamas apie L. Gineičio knygą „Kristijonas Donelaitis ir jo epocha“*, pateiktą kaip disertacija filologijos mokslų daktaro laipsniui gauti, 1966 I 13, mašinraštis saugomas LLTI MB RS F 93–203, p. 2.

⁹⁹ *Ibidem*, p. 5–6.

¹⁰⁰ *Ibidem*, p. 2.

¹⁰¹ *Ibidem*, p. 3.

pagyręs Gineičio atidumą ir išgilinimą į nagrinėjamą medžiagą¹⁰², papriekaištavo, kad „tokiame darbe Donelaičio eilėdara galėjo būti išsamiau ir detaliau nušviesta“, jog per mažai dėmesio „kreipiama į Donelaičio didaktiką, jos pobūdį bei galimus glaudesnius ryšius su epochos literatūra“¹⁰³. Vis dėlto pareikštoji kritika negalėjo sumenkinti ir nesumenkino šio neabejotinai reikšmingo veikalo reikšmės. Būtent ši monografija ilgiems metams visuomenės savimonėje įtvirtino Gineičio – Donelaičio tyrinėtojo, Mažosios Lietuvos žinovo – vardą ir sutvirtino jo – pripažinto lituanisto – autoritetą.

Reiškiantis politiniam „atlydžiui“ Jonas Lankutis, skyriaus, kuriame dirbo Gineitis, vadovas, inicijavo naujo tipo akademinės „Lietuvių literatūros istorijos“ (t. 1–2, 1979–1982) rašymą. Pirmajam tomui Gineitis pateikė šiuos skyrius: „Lietuvių literatūros užuomazgos“, „Kristijonas Donelaitis“, „Maironis“, „Vaižgantas“. Redagavimo vargų būta nepalyginti mažiau negu ruošiant Korsako redaguojamą literatūros istoriją¹⁰⁴. Šalindamas nutylėjimus, Institutas parengė chrestomatiją „Lietuvių literatūros kritika“¹⁰⁵, kurios I tomui Gineitis parengė 1905–1917 m. medžiagą su komentarais.

Tuo metu Gineičiui dar teko eiti ir kitokias pareigas: jis buvo Vilniaus V. Kapsuko universiteto Mokslinės tarybos filologijos mokslo laipsniams teikti narys (nuo 1967 m.); Mokslinės tarybos filologijos mokslo darbams koordinuoti narys (nuo 1969 m.); „Žinijos“ draugijos pirminės organizacijos valdybos pirmininkas (nuo 1968 m.); K. Donelaičio palaikų paieškojimo Tolminkiemyje komisijos pirmininkas (1968–1970 m.); oponentas kandidatų ir daktarų disertacijoms. Skaitė pranešimus MA konferencijose, Liaudies universitete, minėjimuose; dalyvavo keliose radijo bei televizijos laidose. Konsultavo užsienio mokslininkus: dr. Hermanną Buddensiega (VFR), dr. Frydą Metschką (VDR). Skaitė viešas paskaitas visuomenei, aktyviai dalyvavo Instituto filosofinio metodologinio seminaro darbe¹⁰⁶.

¹⁰² Merkelis Račkauskas, *Atsiliepimas apie Leono Gineičio knygą „Kristijonas Donelaitis ir jo epocha“, pateiktą kaip disertacija daktaro laipsniui įgyti*, 1965, mašinraštis saugomas LLTI MB RS F 93–206.

¹⁰³ *Ibidem*, p. 6.

¹⁰⁴ Leonas Gineitis, *Ateivio autobiografija*, p. 128.

¹⁰⁵ *Lietuvių literatūros kritika*, t. 1: (1547–1917), Vilnius: Vaga, 1971.

¹⁰⁶ [Leonas Gineitis], *Lietuvių kalbos ir literatūros instituto vyr. moksl. bendr. Leono Gineičio 1966–1971 m. laikotarpiu atlikto darbo ataskaita*, 1972 V 10, lap. 2, in: AB Nr. 93 (L. Gineičio).

Įvairiasluoksnė, tradiciją smarkiai paveikusi ir naujus literatūros kanonus kūrusi Donelaičio kūryba savaime tyrinėtoją kreipė link kitų literatūros mokslo temų, ligi tol menčiau ar ir visiškai teorinėje literatūroje neaptartų. Reikėjo duoti lietuvių raštijos vaizdą, pagrįstą literatūros epochų, o ne visuomeninių formacijų, specifinės meninio žodžio raidos bei raiškos, o ne klasių kovos sampratomis. Natūraliai Gineičio dėmesys nuo Donelaičio nukrypo į klasicizmą. Jo apraiškas jis tyrė visoje lietuvių literatūroje, meninio žodžio raišką siedamas su kitomis meno sritimis¹⁰⁷. Taip atsirado Gineičio knyga „Klasicizmo problema lietuvių literatūroje“ (1972). Tai buvo pirmas sovietinio literatūros mokslo tradiciją ardeš lietuvių raštijos tyrinėjimas. Jame Gineitis plačiai apžvelgė senąją lietuvių literatūrą, įvairių jos pavidalų, tada dar nedrašiai vadintų srovėmis (baroko, klasicizmo, rokoko), sąveiką, nevengdamas analizuojamų reiškinių susieti su kitų Europos literatūrų analogais. Vytautas Vanagas šio veikalo recenzijoje taip apibūdino Gineičio darbo svarbą:

Autorius užsimojo pažiūrėti į XVI–XIX ir net XX a. pradžios lietuvių literatūrą pro klasikinės mokyklos kriterijų prizmę ir pasakyti, kokiais, kiek modifikuotais, sulietuvintais pavidalais mūsų rašytojai realizavo tos mokyklos estetikos bei poetikos reikalavimus, pagaliau – kokiais terminais kvalifikuotina ikiromantinės epochos lietuvių literatūra. L. Gineičio studija – pirmas plataus masto ir sistemingas šios rūšies bandymas, ir vien jau tai, nebekalbant apie mokslinius rezultatus, daro ją reikšmingu mūsų literatūros mokslo faktu.

Studijos „Klasicizmo problema lietuvių literatūroje“ autorius – tai ne kartą pabrėžia ir jis pats – daugiau empirikas ir analitikas, negu teoretikas ir sintetizuotojas. Jam visų pirma rūpi ne literatūros srovių, metodų ar stilių tipologijos klausimai, o konkretūs, gyvi lietuvių literatūros reiškiniai, tad pirmiesiems studijoje skiriama tiek dėmesio ir vietos, kiek reikalauja pastarųjų analizė bei kvalifikavimas. Toji analizė, neretai davusi pagrindą naujai interpretacijai ar išvadai, sudaro svarbiausią ir vertingiausią L. Gineičio studijos dalį.¹⁰⁸

Čia pat Vanagas pareiškė ir keletą pastabų. Esą su teoriniais klausimais susijusioms studijos dalims, ypač „Įvadui“, būtų galima prikišti

¹⁰⁷ Idem, *Ateivio autobiografija*, p. 128.

¹⁰⁸ Vytautas Vanagas, L. Gineitis. *Klasicizmo problema lietuvių literatūroje*: Rankraščio recenzija, nedatuotas mašinraštis saugomas LLTI MB RS F 93–158, p. 1–2.

„pernelyg referatyvų pobūdį, sintetiškumo stoka“¹⁰⁹; taip pat Gineitis nepakankamai objektyviai nusakęs šios studijos santykį su ankstesniais savo darbais, tad „norėtusi rasti kiek daugiau autokriticizmo“¹¹⁰. Be to recenzentas studijoje pasigedęs klasicizmo plačiąja prasme sampratos aiškesnio konkretizavimo – nurodymo, kas (ypač iš lietuvių tyrinėtojų) šiai sampratai atstovauja, mat be šito „poleminis autoriaus nusistatymas darosi kiek spekuliatyvus, o pati „klasicizmo problema“ – aprioriška“¹¹¹. Recenzentui užkliuvęs ir darbo autoriaus „nepasitikėjimas skaitytoju, pasireiškęs elementarių dalykų aiškinimu (dažniausiai irgi elementariu), žinomų dalykų pristatymu nežinomais ir sudėtingais“¹¹². O įdomiausia tai, kad Vanagas, apibūdindamas Gineičio studijos stilių, kalbą, pastebėjo, jog „autorius, sakytum, stovėtų nuošaliai, savo asmenybę bei temperamentą teparodydamas vienu kitu retoriškesniu sakiniu ar spalvingesniu žodžiu“¹¹³. Vargu ar pats recenzentas suprato, kokia taikli ir gili buvo ši jo išvalga!

Įtrauktas į komisiją akademiniam Donelaičio raštų leidimui parengti, Gineitis kurį laiką plušėjo, tvarkydamas grožinius tekstus, laiškus, brošiūrą apie žemių separaciją, visos šios medžiagos komentarus, rašė „Ivadą“ ir sudarinėjo žodynėlį. Komisijai apsisprendus šį leidimą grįsti poeto rankraščiais Gineitis dalyvavo jų techninėje ekspertizėje. Taip susidarė solidus, autentišką archyvinę medžiagą ir tiems laikams puikiai parengtus Donelaičio kūrinių tekstus pristatęs tomas – „Kristijono Donelaičio raštai“ (1977). Jame buvo įdėtas dokumentinis raštų autoriaus portretas, atkurtas archeologinei komisijai, kuriai vadovauti buvo pavesta Gineičiui, identifikavus poeto palaikus.

Mėgdamas fakto tiesą, Gineitis daug laiko ir pastangų skyrė istoriografiniams tyrinėjimams. 1982 m. išėjo jo knyga „Lietuvių literatūros istoriografija: Ligi 1940 m.“ Joje chronologiškai nušviečiama lietuvių literatūros istoriografijos raida – nuo jos ištakų XV1–XVII a. iki 1940 m. Autorius atskleidžia pirmųjų žinių apie senąją lietuvių raštiją kaupimą, atskirų raštijos žanrų istoriografijos plėtotę, bibliografinį ir filologinį literatūros paveldo tyrinėjimą, kultūrinės istorinės linkmės formavimąsi bei šios linkmės mokyklos susidarymą. Renkant išrašus šiai apžvalgai, susidarė sąlygos parengti ir tos srities chrestomatiją.

¹⁰⁹ *Ibidem*, p. 2.

¹¹⁰ *Ibidem*, p. 6.

¹¹¹ *Ibidem*, p. 8–9.

¹¹² *Ibidem*, p. 9.

¹¹³ *Ibidem*, p. 10.

Taip pasirodė „Lietuvių literatūros istoriografijos chrestomatija: Iki 1940 m.“ (1988). Joje buvo pateikti svarbesni tekstai, atskleidžiantys lietuvių literatūros istoriografijos vaizdą nuo seniausių laikų iki 1940 m. ir atskirų tyrinėtojų individualybes.

Po šios publikacijos Gineitis vėl grįžo prie Donelaičio. Tuo metu jis parengė, pertvarkęs ir išplėtes pirmiausia poeto kūrybos meninei analizei bei originalumo aspektams skirtąją dalį, ir 1990 m. išleido antrąjį „Kristijono Donelaičio ir jo epochos“ leidimą. 1993 m. kartu su Algiu Samulioniu Gineitis sudarė ir išleido straipsnių rinkinį „Darbai apie Kristijoną Donelaitį“, kuriame pasistengė sudėti naujausius literatūrologinius ir kalbinius Donelaičio kūrybos tyrinėjimus, taip pat straipsnius apie rašytojo kūrybinio palikimo paplitimą, vertinimą, gausius vertimus į kitas kalbas ir pan. Klausimas, kaip suprasti „Metų“ autoriaus patriotizmą, išaugo į viso Rytų Prūsijos kultūrinio gyvenimo ir tenykštės lietuvių literatūros tyrinėjimą „Prūsiškasis patriotizmas ir lietuvių literatūra“ (1995). Po šito sekė monografija „Kristijono Donelaičio aplinka“ (1998). Kaip pratarėje nurodė pats autorius, šiame darbe „į aplinką specialiai koncentruotasi tam, kad būtų galima praskleisti dominančio laikotarpio įvykių vientisą priežastingą ryšį, apčiuopti jų istorinės raidos logiką“¹¹⁴. Ši nuostata laikytina perspektyvia ir šios dienos lietuvių literatūros istorijos tyrinėtojams. Mat Gineitis ja grindžiamu tyrinėjimu parodė, kaip svarbu įvertinant praeities kūrėją atsižvelgti į aplinkos reakciją. Gaila tik, kad nei šioje, nei kitose monografijose jis nepabandė pateikti bendresnių turinio teorinių svarstymų, kurie ilgainiui būtų galėję pagrįsti ir visiškai naujo modelio lietuvių literatūros istorijos kūrimą.

Lygia greta Gineitis bendradarbiavo Instituto mokslininkams rengiant „Lietuvių literatūros enciklopediją“, išleistą 2001 m. Jai jis parašė visus Rytų Prūsijos lietuvių rašytojų „portretus“; tarp jų – stambesnes pozicijas apie Donelaitį ir klasicizmą.

Šalia didžiųjų rašto darbų Gineitis reiškėsi ir periodinėje spaudoje. Parašė straipsnių apie Donelaitį¹¹⁵, Maironį¹¹⁶, Antaną Strazdą¹¹⁷,

¹¹⁴ Leonas Gineitis, *Kristijono Donelaičio aplinka*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1998, p. 7.

¹¹⁵ Idem, „Kristijono Donelaičio „Metų“ stiliaus klausimu“, *Pergalė*, 1953, Nr. 12, p. 97–110; Idem, „Poeto kelias į liaudį“, *Pergalė*, 1964, Nr. 1, p. 15–25; Idem, „Kristijonas Donelaitis ir klasicizmas“, *Pergalė*, 1966, Nr. 7, p. 140–148; Idem, „Iš europinės perspektyvos“, *Pergalė*, 1967, Nr. 3, p. 116–121 ir kt.

¹¹⁶ Idem, „Maironio poezija“, in: *Maironis*: Rinktiniai raštai, t. 1, Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1956, p. 5–49; Idem, „Poeto pažiūros į literatūrą“,

Simoną Stanevičių¹¹⁸, Antaną Baranauską¹¹⁹, Salomėją Nėrį¹²⁰, Juozą Tumą-Vaižgantą¹²¹, Žemaitę¹²², Hermaną Buddensiegą¹²³, Georgą Neselmanną¹²⁴, apie Kristijono Gotlibo Milkaus ir Gotfrido Ostermejerio polemiką¹²⁵, struktūralizmą¹²⁶, lietuvių literatūros kritiką 1905–1917 m.¹²⁷, klasicizmą lietuvių literatūroje¹²⁸, prūsiškąjį ankstyvojo etapo patriotizmą ir lituanistiką¹²⁹ ir kt.; taip pat ir nemažai recenzijų (didelė jų dalis parašyta žymių lituanistų, tokių kaip Vytautas Galinis¹³⁰, Juozapas Girdzijauskas¹³¹, Vytautas Kubilius¹³², Jonas Lankutis¹³³, Donatas

Literatūra ir kalba, 1962, t. 6, p. 244–256; Idem, „Maironio drama“, *Pergalė*, 1969, Nr. 1, p. 133–139 ir kt.

¹¹⁷ Idem, „Antano Strazdo dainos“, in: *Antanas Strazdas*: Raštai, Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1957, p. 5–22; Idem, „Lietuvių liaudies dainius“, mašiništas saugomas LLTI MB RS F 93–104.

¹¹⁸ Idem, „Simonas Stanevičius“ [Straipsnis 100–osioms S. Stanevičiaus gimimo metinėms], rankraštis saugomas LLTI MB RS F 93–101.

¹¹⁹ Idem, „Straipsnis apie Antaną Baranauską“, rankraštis saugomas LLTI MB RS F 93–86.

¹²⁰ Idem, „Tarybiniai Salomėjos Nėries poezijos motyvai“, rankraštis saugomas LLTI MB RS F 93–99.

¹²¹ Idem, „Vaižgantas“, rankraštis saugomas LLTI MB RS F 93–107.

¹²² Idem, „Žemaitė“ [Straipsnis Žemaitės 120–osioms gimimo metinėms], rankraštis saugomas LLTI MB RS F 93–110.

¹²³ Idem, „Dr. Hermano Budenzigo 75 m. jubiliejui“, rankraštis saugomas LLTI MB RS F 93–47; Idem, „Laiko perspektyvoje“ [H. Buddensiego gimimo 80–osioms metinėms], *Pergalė*, 1973, Nr. 6, p. 162–164.

¹²⁴ Idem, „Dvi G. Neselmano „Metų“ leidimo recenzijos“ [Su jų tekstais], *Literatūra ir kalba*, 1969, t. 10, p. 366–376.

¹²⁵ Idem, „K. Milkaus ir G. Ostermejerio polemika surastų raštų šviesoje“, mašiništas saugomas LLTI MB RS F 93–145; Idem, „Nauji šaltiniai K. Milkaus ir G. Ostermejerio polemikai nušviesti“, mašiništas saugomas LLTI MB RS F 93–148; Idem, „Pirmoji polemika lietuvių raštijos klausimais (Naujai surastų raštų šviesoje)“, *Literatūra ir kalba*, 1962, t. 6.

¹²⁶ Idem, „Struktūros kultas“, *Pergalė*, 1969, Nr. 3, p. 119–123.

¹²⁷ Idem, „Lietuvių literatūros kritika 1905–1917 m.“, in: *Lietuvių literatūros kritika*, t. 1, Vilnius: Vaga, 1971, p. 309–368.

¹²⁸ Idem, „Klasicizmo lietuvių literatūroje klausimu“, *LTSR MA darbai*, ser. A, 1971, t. 3, p. 97–110.

¹²⁹ Idem, „Prūsiškasis ankstyvojo etapo patriotizmas ir lituanistika“, *Lituanistika*, 1991, Nr. 2, p. 61–74.

¹³⁰ Idem, V. Galinio disertacijos daktaro laipsniui įgyti „Naujos kryptys lietuvių literatūroje (1917–1932)“ recenzija“, mašiništas saugomas LLTI MB RS F 93–179.

¹³¹ Idem, Juozapo Girdzijausko disertacijos filologijos mokslų daktaro laipsniui gauti „Lietuvių eilėdara (XX a.)“ recenzija, rankraštis saugomas LLTI MB RS F 93–65.

¹³² Idem, Vytauto Kubiliaus disertacijos daktaro laipsniui įgyti „XX a. lietuvių lyrika

Sauka¹³⁴, Vanda Zaborskaitė¹³⁵ ir kt., darbams). Gineičio produktyvumas kelia nusistebėjimą, ypač kai iš dienoraščių paaiškėja, jog jis pats šios veiklos nemėgo: pasak jo, „ji blaškė ir trukdė vykdyti tiesioginius uždavinius“¹³⁶.

Donelaitines Gineičio studijas vainikavo chrestomatija „Iš vokiškųjų raštų apie Kristijoną Donelaitį“, pasirodžiusi 2002 m. Didžiąją tekstų dalį Gineitis pats vertė į lietuvių kalbą, pateikė jų visumos komentarus bei rodykles, pridėjo vertinamąjį „Parengėjo priedą“. Knygos „Pratartyje“ sudarytojas nurodė, jog šiame darbe „per vertimus į lietuvių kalbą pateikiami reikšmingiausi vokiškai rašiusių autorių tekstai ar atitinkamos tekstų ištraukos apie Kristijoną Donelaitį, jo istorinę kultūrinę aplinką, gyvenimą, asmens bruožus bei kūrybą“¹³⁷. Tokia buvo paskutinė pozicija Gineičio donelaitikos tyrinėjimuose ir apskritai visoje jo lituanistinėje veikloje.

Kol kas turbūt sunku būtų tinkamai įvertinti visas tos veiklos puses. Kol trūksta gilesnės sovietmečio lietuvių humanitarinių mokslų būklės ir raidos analizės, tegalima nurodyti neabejotiną jo Donelaičio tyrinėjimų vertę, reikšmingus tekstologinio turinio darbus. Žvelgiant į užsienio literatūros mokslininkų tyrinėjimus, meninio žodžio teorinių tyrimų problematiką tarsi matyti, jog Gineitis ne sykį prie jų priartėjo, tačiau esamos padėties nekvestionavo, naujų perspektyvų, galėjusių lemtingai atnaujinti lituanistikos tyrimus, neieškojo. Liko tradicinis aukštų kvalifikacijų literatūros mokslininkas, dorai vykdęs patikėtas užduotis ir pareigas. Toks vertinimas jo nė kiek nesumenkina, o priešingai – jį patį, jo tyrinėjimus daro patraukliu tyrinėjimo objektu. Mat dienoraščiai ir archyvinio turinio medžiaga liudija apie tam tikrus kitus jo pomėgius, kitokias kūrybines intencijas, gyvenimo pabaigoje įgyvendintas visuomenei gana netikėtais filosofinio turinio darbais. Apie juos verta pakalbėti išsamiau.

(Stilių raida ikitarybiniu laikotarpiu)“ recenzija, mašinraštis saugomas LLTI MB RS F 93–180.

¹³³ Idem, *Jono Lankučio knygos „Lietuvių dramaturgijos raida“, ginamos kaip disertacija filologijos mokslų daktaro laipsniui įgyti, recenzija, mašinraštis saugomas LLTI MB RS F 93–183.*

¹³⁴ Idem, *Donato Saukos disertacijos daktaro laipsniui įgyti „Tautosakos savitumas ir vertė“ recenzija, mašinraštis saugomas LLTI MB RS F 93–178.*

¹³⁵ Idem, *Vandos Zaborskaitės disertacijos daktaro laipsniui įgyti „Maironis“ recenzija, 1969, mašinraštis saugomas LLTI MB RS F 93–175.*

¹³⁶ Idem, *Ateivio autobiografija, p. 129.*

¹³⁷ *Iš vokiškųjų raštų apie Kristijoną Donelaitį, parengė Leonas Gineitis, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2002, p. 7.*

Sprendžiant iš autobiografijos būtent filosofija buvo pagrindinis Gineičio gyvenimo rūpestis. Dienoraščiuose lituanistiniam darbams skirti vos keli puslapiai, o apie filosofinę kūrybą kalbama ištiesai. Jam labai rūpėjo paskelbti savo filosofinius darbus, kad kiti žmonės galėtų išgirsti jo mintis, diskutuoti su juo: „Pakilimo valandomis taip norėjosi perteikti žmonėms tai, ką laikiau tiesa. Kilmė darė nesocialiu žodinei veiklai, bet juk dar buvo rašto kelias. Ir kalbėjausi pats su savimi dienoraščiuose, vildamasis anksčiau ar vėliau paskelbti jų turinį. [...] Kur tie išsvajotieji skaitytojai? Ir kiek jų?“¹³⁸ Gineitis labai bijojo, kad gali likti nesuprastas. Tačiau dideliame jo džiaugsmui keitėsi politinis gyvenimas, kito visuomenės atmosfera, žmonės pradėjo labiau domėtis rytietiška filosofija, kurią jis laikė itin artima sau.

Gineičio požiūriu, būčiai būdinga tam tikra vienovė. Ją mokslininkas aiškino kaip tam tikrą trinarę struktūrą, susidedančią iš vienovės emocinio pajautimo, teorinio bei istorinio suvokimo ir etinio pritaikymo. Apie tai jis kalba pirmajame psichologinių etinių miniatiūrų rinkinyje „Vienovė“, po komplikuoto ilgo redagavimo ir visokių leidybinių peripetijų¹³⁹ dienos šviesą išvydusiame 1990 m. Veikiai jis parengia sokratiško tipo dialogų rinkinį „Išeitis“, pasirodžiusį 1991 m. ir skirtą daugiausia filosofiniams vienovės sampratos aspektams atskleisti. Istorinę numatytosios trilogijos dalį turėjo reprezentuoti monografija „Istorinis kelias į universalią pasaulėžiūrą“ (1992). Čia buvo aptarta istorinė būties vienovės idėjos raida – kelias iš Rytų ir įsitvirtinimas Vakaruose.

Po kiekvieno kūrinio išleidimo Gineitis su nekantrumu ir baime laukė atsiliepimų, nors kokio skaitytojų reagavimo. Sprendžiant iš dienoraščio puslapių, autoriui rūpėjo ne išgarsėti, o kitų nuomonė apie jo vienovės idėją. Tyla vertė Gineitį spėlioti, kad tai galbūt per intymu, kad keltų diskusiją. Jis jautėsi „kaip medis, siunčias savo sėklas į atsitiktinbę“¹⁴⁰. Tik „Istorinis kelias“ susilaukė Arvydo Šliogerio recenzijos; taip pat ši bei tą parašė Jokūbas Skliutauskas; būta netgi nepalankių replikų spaudoje, į kurias Gineitis iš karto labai jautriai reagavo. Apskritai nors tam tikra skaitytojų reakcija ir džiugino, tačiau jis nebuvo labai patenkintas veikalu tokiu, koks jis galiausiai išvydo dienos šviesą: „Taupus (200 p.) tekstas buvo rašytas tiesiog širdies krauju, akis užplūstant ašaromis, o po visų atpriklausių redagavimų

¹³⁸ Idem, *Ateivio autobiografija*, p. 116–117.

¹³⁹ *Ibidem*, p. 118.

¹⁴⁰ *Ibidem*, p. 120.

jis smarkiai nuindividualėjo, papilko, vietomis tapdamas „šiaip sau rašymu“. Džiaugsmas manyje mišo su apmaudu“¹⁴¹.

Tuo pat metu Gineitis brandino naujus sumanymus. Skaitydamas knygas jis vis pasibraukdavo patikusias vietas ir ties jomis parašėse išrašydavo trumpas savo pastabas. Iš bibliotekų knygų darydavosi išrašus. Tokių išrašų susikauptė keli stambūs aplankai, pilni jo refleksijų, išvalgų, tam tikrų etinio turinio svarstymų. Tad veikiai Gineitis nusprendžia, apsiribojęs vien savo pastabomis, juos publikuoti trumpų aforizmų forma. Susidarė 500 pozicijų rinkinys, tematiškai sutvarkytas pagal svarbiausias vienovės problematikos dalis, – „Užuominos apie svarbiausia“ (1995). Skaitytojų ar kritikos reagavimo nebuvo, bet Gineitis guodėsi, kad jo mintys nepavaldžios laikui ir anksčiau ar vėliau vienodai bus reikšmingos ir veiksmingos¹⁴².

Dešimtmečiais rašytuose Gineičio dienoraščiuose (13–oje stambių sąsiuvinių) apšiai būta įvairių gamtos miniatiūrų. Iš jų siužetinio tipo dalykus jis panaudojo „Vienovėje“, o emociniai lyriniai gamtos pajautimai liko laukti savo eilės. Po „Užuominų“ Gineičiui atėjo mintis parengti trumpų kūrinėlių – pagal metų laikų ciklą – montażą, pavadintą „Gyvybės metai“. Jie išleidžiami 1997 m. Leidykla „Pradai“ buvo užsimojusi tekstą iliustruoti gamtine atributika, bet Gineitis nesutiko, nes, jo supratimu, ji tik blaškytų skaitytojo dėmesį. Didžiausiam jo džiaugsmui tuo pat metu antrą kartą išleidžiamas „Istorinis kelias“, tik jau kitu pavadinimu – „Būties vienovė“ (1997). Tai buvo naujas knygos variantas ir tuo pačiu jo didelės svajonės išsipildymas. Tačiau tuo jis norėjo džiaugtis vienas: kviečiamas dalyvauti naujų knygų, tarp jų ir „Būties vienovės“, pristatyme Rašytojų sąjungos klube, Gineitis į kvietimą neatsiliepė ir į pristatymą nenuvyko – jam nesinorėjo būti ten, kur reklamuojami asmenys, o ne svarstomos jų idėjos. Jis verčiau noris likti knygos anonimu¹⁴³.

Dienoraščiuose, lektūros išrašuose netrūko ir pasaulėžiūrinių bei etinių replikų, į kurias Gineitis buvo linkęs iš prigimties. Joms lyg ir tiko dialoginė forma. Jų – saistomų turinio ir temos, bet tinkamų skaičyti ir pavieniui, – susidarė apie 500. Visa tai sudarė rinkinį, pavadintą „Žybsniai“, išleistą 1999 m.¹⁴⁴

¹⁴¹ *Ibidem*, p. 122.

¹⁴² *Ibidem*, p. 124.

¹⁴³ *Ibidem*, p. 125.

¹⁴⁴ *Ibidem*, p. 126.

Su šiais dvasios žybsniais Gineitis pasijuto beišsisemiaš. Grėsė pavojus pernelyg kartotis ir įkyrėti skaitytojui. Tad palinksta į pusiau beletrizuotą gyvenimo filosofiją, kurios užrašų gausu jo jaunystės kūryboje. Kai kurie senieji vaizdiniai etiudai Gineičiui pasirodė išlike gyvi ir aktualūs: „Gyvenimas juose mano liesta stebėtojiškai, tarsi ateivio iš kosmoso akimis. O taip žiūrint daug kas naujai pasimato. Kodėl neparodyti?“¹⁴⁵ Tad per keletą mėnesių smarkiai redaguodamas pompastišką, nelabai rišlų jaunystės stilių, parengia 39–ių etiudų rinkinį „Siekis“ (2001). Tai buvo jo aštuntoji filosofinio turinio knyga. Iš įvairiu metu kurtų ketureilių jis veikia sudarė dar vieną rinkinį, pavadintą „Ketureiliai“ (2002). (Antroji „Ketureilių“ knygelė išleista jau po autoriaus mirties – 2004 m.)

Paskutinis įrašas Gineičio dienoraštyje – o jis sutampa su metų ribą žyminčia data (2003–12–31) – byloja apie tai, jog jis ir ateinantiems metams turėjo planų bei svajonių, nors fiziškai jautėsi jau ne itin gerai: norėjo dar šiek tiek patvarkyti „Ateivio autobiografiją“, prie jos atskirai parašyti filosofinių credo „Kuo gyvas“. Tarsi nujausdamas artėjant neišvengiamą savo kelionės šiame pasaulyje baigtį, dienoraštyje įrašo tokius tarsi apibendrinančius visą jo gyvenimą filosofiškus žodžius: „Po valandos kitos baigiasi 2003–ieji – brūkšnys, žmogaus įbrėžtas visuotinio buvimo slinktyje... Brūkšnys galėjo būti ar nebūti, o slinktis – neišvengiama: egzistencinė absoliučios esamybės sąlyga. Aš – vienas iš būties atomų – inėšiau ir savo dalį į bendrą turinį. [...] Laukia manęs ir Naujieji Metai. [...] Būkit palankūs, manieji metai“¹⁴⁶.

Kol kas nėra lengva vertinti Gineičio filosofines pažiūras. Visai įmanoma, jog po profesionalios analizės jos pasirodys eklektiškos ar neoriginalios. Vis dėlto vienas abejonių nekeliantis dalykas į akis krinta: Gineitis nebuvo filosofijos interpretatorius, jis stengėsi kurti savą pasaulio sampratą, kontrastavusią su oficialia etine doktrina (čia turime galvoje pirmiausia sovietmetį), remdamasis jam artimais autoriais ir šaltiniais. Tuo Gineičio darbai yra įdomūs ir vertingi, o jis pats nusipelno pagarbos vien už bandymą išsaugoti erdvę dvasinei laisvos asmenybės raiškai.

Baigiant Gineičio gyvenimo ir kūrybos apžvalgą norisi duoti dar keletą štrichų jo portretui. Atgaivą nuo darbų, sielos džiaugsmą, impulsus kūrybai Gineičiui teikė gamta, domėjimasis astronomija, naujaisiais

¹⁴⁵ *Ibidem*, p. 126.

¹⁴⁶ *Idem*, *Dienoraštis*: D13 (L. Gineičio), rankraštis MAB RS F365–15, 2003 XII 31 įrašas, p. 134.

mokslo atradimais, muzika, lankymasis muziejuose, parodose, gilini-
masis į rytietišką filosofiją. Taip pat sveikuoliškas gyvenimo būdas.

Iš Gineičio vadinamosios „laisvosios lektūros“ labiausiai jį traukė astronomijos knygos. Jį domino ne astronomijos matematika, o faktiniai atradimai ir jų aprašymai. „Įsivaizduojami kosminiai toliai plėtė dvasią tiek pat ar net labiau negu tiesiogiai naktį kontempliuojamas žvaigždėtas dangus. Abiem atvejais į mane alsavo begalybė – ta pati, kurią taip siekiau suvokti protu. Suvokti iki galo nevyko, bet jausti – niekas nevaržė.“¹⁴⁷ Apskritai Gineitis su didžiausiu dėmesiu ir nekantrumu sekė mokslo naujoves, milžinišką jo progresą: išrandamas kompiuteris, raketa įveikia Žemės trauką, leidžiami zondai į kosminę erdvę, formuojasi naujos sąlygos tyrinėjimams ir t.t. Atrodo, kad astronomija buvo ta sritis, kuri giliai atitiko Gineičio dvasią. „Genialumo apraiškos, nusveriančios kasdieniškąją žmogaus menkystę, žadino optimizmą, ryžtą realizuoti savąsias vizijas.“¹⁴⁸

Kaip ir jaunystės metais, taip ir vėliau Gineičiui didelį atokvėpį nuo darbų teikė gamta, ilgi pasivaikščiojimai vienuroje nešiojantis kišenėje trumputį pieštukėlį ir pasikarpytų popierielių šūsnis netikėtai atėjusioms mintims užrašyti. Be to, jis nusipirko padidinamąjį stiklą ir su juo ne sykį keliaudavo po šilus ir pievas: žiūrėdavo pro jį į gyslotus įvairių augalų lapus, atsigulęs tyrinėdavo žiedynus, žoleles, sekdamo kokį vabalą, šviesos žaismą akmenukų kristaluose. Ir nuolatos stebėdavosi, grožėdavosi atsiveriančiu pasauliu. Tada galvoje dažnai kildavo daugybė klausimų: kas? kam? kaip? kodėl? „O siela – smalsi, reikli, rūpestinga, bet kokia ji tolima ekstazei, į kurią nukelia laisva visumos kontempliacija! Padidinantis stiklas detalėmis užgožia paslaptį.“¹⁴⁹ Apskritai jis buvo atidus gamtos stebėtojas, jos mylėtojas, mokėjęs pasigrožėti mažiausiu gamtos stebuklu.

Daug įvairiausių minčių, jausmų, pasvarstymų Gineičiui sukeldavo apsilankymas prie jūros. Ji jam atrodė kaip begalinės būties santarauka. Bangos, jų purlai – tai neaprėpiamo vandens pavidalai, atsirandantys ir praeinantys, nesikartojantys. Kaip ir augalų, gyvūnų, žmonių kartos. Ar visa tai neiškyla ir nesuslūgsta į tą patį viena, kad amžinai rastųsi nauji pavidalai?.. Prie jūros Gineitis jautėsi labai laimingas, tarsi būtų suradęs sau skirtą vietą¹⁵⁰.

¹⁴⁷ Idem, *Ateivio autobiografija*, p. 91.

¹⁴⁸ *Ibidem*, p. 109.

¹⁴⁹ *Ibidem*, p. 98.

¹⁵⁰ *Ibidem*, p. 91–92.

Ne mažiau laimingas jis jausdavo, nuvažiavęs atostogų metu į Kaukazo kalnus. Ten nuo aušros ligi sutemų stebėdavo, klausydavosi, medituodavo – vienut vienas, niekieno netrikdomas, laimingas. Jam atrodė, kad dėl tokių dienų „verta iškęsti kasdienišiausius metus“¹⁵¹. Apsistojęs nakvynės pas vietinius – kuklius ir draugiškus svanetus stebėdavo juos ir gėrėdavosi jais: „Instinktyvūs gamtos padarai patenktai. Kuo pakeis šias vertybes „pasaulio pilietis“ – kosmopolitas?“¹⁵²

Apskritai kelionės, kaip jau minėta, buvo didelė Gineičio aistra, tikra dvasios palaima. Jų metu jis patirdavo itin stiprių jausmų, tarsi kokių ekstazių, kurias jam „degte degė išreikšti žodžiais“¹⁵³. Tačiau čia jis susidurdavo su išraiškos sunkumais. Turint idėją žodžius parinkti Gineičiui sekėsi – tada jausdavosi patenkintas. Ir priešingai, „bandydamas ką nors gera išlaužti iš šmaikščios frazės ar žodžio“, užfiksuotų visur nešiojamoje užrašų knygutėje, veltui kankindavosi – „rezultatas tik gniuždydavo vidinį polėkį“¹⁵⁴. Tuomet vėl užguldavo šešėliai. Galbūt todėl – dėl išraiškos specifikos – nėra lengva skaityti Gineičio filosofinę kūrybą, ketureilius.

Taip pat dažnai vaikščiodavo į klasikinės muzikos koncertus. Sprendžiant iš dienoraščių jo dvasios būsenas labiausiai atitiko Beethovenas. Iš jo koncertų Gineitis išeidavo tarsi apsišvarinęs nuo kasdienybės, tarsi naujas žmogus¹⁵⁵.

Mėgo Gineitis nueiti ir į parodas, muziejus. Jei nuvažiuodavo į kokią nors miestą – ar su reikalais, ar atostogų metu – būtinai aplankydavo vietinius muziejus ar įžymias vietas¹⁵⁶. Ypač didelį išpūdį jam paliko Ermitažas ir Tretjakovo galerija. Vaikščiodamas po muziejų, stebėdamas, kaip keitėsi epochos, išraiškos priemonės, prioritetai, Gineitis mąstė, jog menininku reikia gimti, jog „menas per genialius savo reprezentantus pasiekia kulminaciją, po kurios turi ateiti naujų temų ir kitokios jų išraiškos ieškotojai, o svarbiausia – kad menas, nepaisant kokia būtų techninio atlikimo sėkmė, nepakenčia nieko pasiūlyta ar sugalvota, o pripažįsta tik gyvenimą ir tiesioginę patirtį.“¹⁵⁷ Ypač didelį išpūdį jam paliko Maskvoje aplankyta japonų tapybos ekspozicija. Tie darbai

¹⁵¹ *Ibidem*, p. 114.

¹⁵² *Ibidem*, p. 114.

¹⁵³ *Ibidem*, p. 113.

¹⁵⁴ *Ibidem*, p. 113.

¹⁵⁵ *Ibidem*, p. 91.

¹⁵⁶ *Ibidem*, p. 92, 94–95, 102, 113, 114.

¹⁵⁷ *Ibidem*, p. 102.

Gineičiui atrodė tarsi taip jam artimos panteistinės pasaulėjautos talentų kūrybos žiedai. „Tai buvo vienos iš prasmingiausių mano ligotinio gyvenimo valandų.“¹⁵⁸

Impulsų išgyvenimams teikė ir senoji Rytų filosofija. „Studijavau P. Deusseno, M. Oldenbergo Vedų istorijas ir analizės, pačių tekstų vertimus, Bhagavadgitą. [...] Po pažinties su pagrindinėmis Vakarų intelektualų sistemomis vėrėsi naujas, intuityvaus suvokimo pasaulis, nepaisantis logikos, bet užtat neginčijamai įtikinantis atskirais dvasinio sutelktumo žybsniais. Negalėjau abejoti, kad Rytų išminčiai per proto ir intucijos vienovę arčiau priėjo prie būties esmės.“¹⁵⁹ Jį traukė rytietiškas savęs įvaldymo kelias, kupinas dvasinės rimties ir ramybės. Beje, rytietiškus savikontrolės metodus naudojo ir praktikoje, stengdamasis suvaldyti kartais kylantį minčių chaosą arba pyktį ir nusiraminti, išgirdus ką nors užgaulaus apie save. Tai buvo visiškai priešinga, jo vertinimu, mūsiškiam efektų, lėkimo, godumo ir svaiginimosi pasauliui. „Suvokiau, kad apriboti troškimus – gyvenimo pilnatvės sąlyga. Bet klausimai, kiek apriboti ir kokius troškimus, tebeliko atviri.“¹⁶⁰ Studijuodamas indų filosofiją, Gineitis priėjo ir prie senųjų kinų išminties. Jis gilinasi į Laotse, Chuangtse palikimą. Ir buvo džiugiai nustebintas, kad jo paties savarankiškai prieitoji monistinė išėities pozicija turi šaknis, giliai įleistas į skirtingus amžius ir žemynus.

Panašu, kad Gineitis visą gyvenimą siekė laikytis „aukso vidurio“ arba, kaip jis pats vadino, „vidurio kelio“¹⁶¹. Tai buvo ilgas ieškojimų ir klydimų kelias – jame būta daug dilemų, daug pasirinkimo kelelių. „Vidurio kelias“ sunkus, kad ir kaip paradoksalu. Tačiau juo eiti Gineitis ir siekė, nes kraštutinumai jam buvo nepriimtini: „Yra dvi kraštutinės filosofijos: turčiaus ir elgetos. Pirmoji tiždo ir pūdo; antroji – aptekina purvu ir utėlėmis. Išmintingiausias, matyt, vidurys, kur išvengiama pirmosios ir antrosios pasekmių. Filisterio filosofija?! Nebūtinai. Kai abejos pasekmės nekliudo, valia kurti ir jaustis laimingu.“¹⁶² Be to, jis manė, kad jam, uždaruoliui, pripažinti saiko instinktą,

¹⁵⁸ *Ibidem*, p. 92.

¹⁵⁹ *Ibidem*, p. 91. Šioje vietoje veikiausiai minimas Vedų tyrinėtojas Hermannas Oldenbergas.

¹⁶⁰ *Ibidem*, p. 97.

¹⁶¹ *Ibidem*, p. 130; Idem, *Dienoraštis: Žynys*. Kova su mirtimi, rankraštis saugomas MAB RS F 365–16, 2002 XI 22 įrašas, p. 38.

¹⁶² Idem, F 365–15, *Dienoraštis: D13* (L. Gineičio), rankraštis MAB RS F365–15, 2003 I 03 įrašas, p. 61.

kuriuo remiasi „aukso vidurio“ kelias, sekėsi lengviau negu jo kolegoms darboholikams – „lakstikams-visuomenininkams“¹⁶³.

Gineitis mėgo stebėti aplinkinius žmones, mąstyti apie jų gyvenimo būdą ir daryti savo išvadas, kai ką pritaikyti sau. Tai galima paliustruoti keliais pavyzdžiais. Kartą nunešęs maišą baltinių senai suvargusiai skalbėjai, jis nusistebėjo jos sugebėjimu juokauti, meiliai šnekinti, nors moterį supo vien baisus skurdas. Gineičiui pasirodė, jog ji moka gyventi, o tuo tarpu jis – jaunas, tvirtas, mokytas – vaikštas susikrimtęs dėl rytdienos: kaip bus su disertacija? Ką veiks po jos? Kokia apskritai jo ateitis?.. „Senoji skalbėja gyvena, nors jai telikę metai kiti; aš – ne gyvenu, o svarstau – apie dešimtmečius į priekį! Katras iš mudviejų tikrasis išminčius?“¹⁶⁴ Gineitis dirbo labai daug – būdavo periodu, kai, sutapus Instituto darbams ir asmeninio įkvėpimo antplūdžiams, pasijusdavo arti išsekimo ribos. Kai jį suimdavo pagunda atsileisti, prieš akis iškildavo pažįstamas knygų redaktorius ir poetas Vytautas Vitkūnas. Tai buvo kokio metro ūgio žmogelis, visiškai be rankų, klibinkščiuojantis mažomis kojytėmis. O guvus, šnekus, linksmas! Atkrypuos kitų įleidinėjamas į biblioteką, užsiropš ant kėdės ir vartydamas lūpomis knygos lapus skaito. Jis tapo Gineičiui žmogaus valios simboliu: „Kaip gerai, kad toks yra, mažiau, jausdamas gėdą abejoti savąja valia ir tuščia laikiauti“¹⁶⁵.

Apskritai Gineitis turėjo savo (jau nuo jaunystės susiformavusį) požiūrį į žmones, savo santykį su jais. Žmogus kaip būtybė jam atrodė keistas ir paradoksalus: jis ilgisi rojaus, kurį tikisi nusipelnyti maldomis, karitacija, o Žemę laiko tremties vieta, ašarų pakalne, užuot atkakliai vertęs rojumi tai, ką turi. Ar ne keistuolis? Iš kur tokia jo „logika“? Kodėl Žemė negalėtų tapti rojumi, jei visos materialinės ir dvasinės žmonijos pastangos būtų (ir būtų buvę praeityje) telkiamos į tokį tikslą? Įsivaizduokite: Žemę alinti grobuoniška gyvensena, daužyti karais ir – melsti rojaus kitur! Ar tai – sveiko proto įrodymas? Dar beprotiškiau religijų požiūriu. Jeigu Žemė – Dievo kūrinys, kodėl ji galėtų netikti rojaus paskirčiai? O jeigu netinka, kaip gali būti absoliučios tobulybės tvarinys?! Ašarų pakalnė... Vadinasi, velnio padaras. Tai turime du valdovus ir abu jie nevisagalai, neabsoliutūs! Jeigu tatau Žemės keistuolį įtikina ir – svarbiausia – patenkina, tai daugiau nėra ko nė kalbėti...¹⁶⁶

¹⁶³ Idem, *Ateivio autobiografija*, p. 130.

¹⁶⁴ *Ibidem*, p. 96.

¹⁶⁵ *Ibidem*, p. 130.

Panašus samprotavimai Gineitį anksti priverstė prieiti prie gana netikėtos negailestingos išvados: „Aš myliu žmogų filosofiškai, bet nepakenčiu jo tikrovėje. Man jis per sunkus, kai nėra toks, koks aš. Aš neatlaidus kitiems dėl tų ydų, kurias pats esu pasmerkęs ir ypač sunkiai nugalėjęs savyje. Jų neįveikusį aš instinktyviai niekinu, o veidmainiškai vaidinti pakantų negaliu“¹⁶⁷.

Į senatvę Gineitis darėsi vis labiau uždaresnis, jautėsi esąs vis mažiau reikalingas, tarsi „išspjaunamas“ iš gyvenimo. Tad nusprendžia kuo mažiau veržtis į tai, kas laipsniškai paneigia ir atmeta jo asmenybę – taip būsią lengviau pakelti tą sunkumą; mažinti poreikius, reikalaujančius kontaktų su svetimėjančia aplinka. Manė, jog reikia „daučiau pasilikti vienam tarp savo mėgiamų knygų, o dar labiau – gamtoje, su jos saule, oru, vandeniu, nebylia, bet iškalbia gyvybe. Artėti prie medžio, kuris ramiai, iš lėto, belaiikiškai gyvena, kol pagaliau iščiulpia visus savo syvus iki paskutinio lašo.“¹⁶⁸ Vis dėlto reikia pasakyti, kad ryžto gyventi prasmingai bei reikštis Gineitis neatsisakė iki paskutinės savo gyvenimo akimirkos.

Toks bendrais – pačiais bendriausiais – bruožais buvo Leono Gineičio gyvenimo, kūrybos ir jo dvasios raidos kelias. Jam būdingi itin ryškūs pavidalai, pirmiausia Ateivio, ne šio pasaulio piliečio, ne šio gyvenimo žmogaus itin gyvai išgyventos ir raiškiai atspindėtos būsenos. Visuomenės atmintyje jis, be abejo, išliks kaip vienas iš žymiausių XX a. antrosios pusės lituanistų. Atrodo, kad jis taip pat bus svarbus ir kaip autentiškas liudytojas, kaip gyventa, galvota ir jaustasi pokario Lietuvoje. Vis dėlto tuo Gineičio raštu, jo realizuotų ir nerealizuotų sumanymų reikšmė neapsiriboja. Jis buvo aktyvus žmogus, produktyvus kūrėjas. Šis jo bruožas laikytinas ne tik asmenine jo ar visos generacijos ypatybe. Tai – tam tikra visuomeniškai reikšminga, todėl puoselėtina ypatybė, kuri taip pat sudaro ir dalį Gineičio dvasinio palikimo. Visais laikais ir ne vienai kartai reikšmingo palikimo, perėjusio bendron nuosavybėn 2004 m. sausio 25 d., kai Ateivis pagaliau atsisveikino su šia „žmonių planeta“.

Iteikta 2004 m. gegužės 25 d.
Parengta 2004 m. rugpjūčio 10 d.

¹⁶⁶ Idem, F 365–15, *Dienoraštis*: D13 (L. Gineičio), rankraštis MAB RS F 365–15, 2001 XII 19 įrašas, p. 10–11.

¹⁶⁷ Idem, *Ateivio autobiografija*, p. 100.

¹⁶⁸ *Ibidem*, p. 21.